

22—25 november**Debatter m. m.**

Tisdagen den 22 november		Sid.
Svar på interpellation av herr Nyman ang. den ekonomiska forskningen		3
Interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, om beskattning av vissa utlandsresor		6

Onsdagen den 23 november

Riksdagens personalorganisation	9
En tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande	11
Om en översiktlig regional planering för mälardistriktet	12
Kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen	16
Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna	22
Riksdagens lokalbehov	39
Försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.	48
Om förhandlingsrätt för pensionärer	50
Om inrättande av trafik haverikommissioner	56
Om regionala samarbetsorgan för vägfrågor	57
Interpellationer:	
av herr Lundberg ang. den statistiska redovisningen beträffande den s. k. restposten i betalningsbalansen	60
av herr Larsson, Thorsten, ang. den svenska sockerproduktionen	61

Torsdagen den 24 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Svenungsson ang. viss information i TV	63
--	----

Fredagen den 25 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Werner ang. rekryteringen av utländsk arbetskraft till Sverige	66
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 november	Sid.
Sammansatt konstitutions- och bankoutskotts betänkande nr 2, ang. riksdagens personalorganisation	9
Statsutskottets utlåtande nr 134, ang. en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande	11
— nr 135, ang. huvudmannskapet för de gymnasiala skolorna m. m.	12
— nr 136, ang. statsbidrag till kommunala musikskolor	12
— nr 137, om samordning av sjöräddningstjänsten	12
— nr 138, om en översiktlig regional planering för målarområdet	12
— nr 139, om underlättande för marinens personal att erhålla kompetens som befäl å handelsfartyg	16
— nr 140, ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen	16
— nr 141, ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommu- nerna m. m.	22
— nr 142, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall av- stå allmänna arvsfondens rätt till arv	39
Bankoutskottets utlåtande nr 47, ang. eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken, m. m.	39
Andra lagutskottets utlåtande nr 62, ang. försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.	48
— nr 63, om vissa familjepolitiska åtgärder	49
— nr 64, ang. revisionen av allmän försäkringskassa	49
— nr 65, om studiehjälp m. m. vid de gymnasiala skolorna, så- vitt angår resetillägg	49
— nr 66, ang. avrundning av priset på läkemedel	49
— nr 67, om ändrade bestämmelser rörande arbetstillstånd för utlänning	49
— nr 68, ang. de sociala förmånerna för utlänningar, såvitt de angår barnbidrag	49
— nr 69, ang. beskattningen av utomlands verksamma forskare ..	50
— nr 70, om allmän arbetslöshetsförsäkring	50
— nr 71, om förhandlingsrätt för pensionärer	50
— nr 72, om inrättande av en civil inskrivningsnämnd	56
Jordbruksutskottets utlåtande nr 18, om krediter till s. k. familje- skogsbruk	56
— nr 19, om avskrivning av kvarstående arbetarsmåbrukslån	56
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 53, om statligt stöd åt av landsting bekostad vård utomlands	56
— memorial nr 54, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner	56
— utlåtande nr 55, om inrättande av trafikhavarikommissioner..	56
— nr 56, om regionala samarbetsorgan för vägfrågor	57

Tisdagen den 22 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med fredagen den 25 november till och med tisdagen den 29 november för deltagande i en internationell konferens i Paris.

Stockholm den 22 november 1966

Erik Boheman

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 324, till Konungen i anledning av väckta motioner angående behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 327, till Konungen i anledning av motioner angående ersättning till riksdagens ledamöter.

Ang. den ekonomiska forskningen

Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Nymans* interpellation angående den ekonomiska forskningen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Nyman frågat mig, vilka åtgärder jag avser vidta på bl. a. den ekonomiska forskningens område i syfte att åstadkomma säkrare bedömningsunderlag för resursavvägningar inom den offentliga sektorn.

Frågan kan onekligen tolkas på flera sätt. Eftersom den ställts till mig har jag emellertid tagit fasta på vad herr Nyman anför i fråga om forskning rörande utbildningens betydelse som produktionsfaktor.

Detta problem har på senare tid tilldragit sig stort intresse bland forskare inom det ekonomiska området och bland utbildningsplanerare på olika håll i världen. Främst i de anglosaxiska länderna har en rikhaltig litteratur getts ut om vad som där brukar kallas »the Economics of Education». Inom internationella organisationer, bl. a. OECD, drivs ett omfattande och målinriktat arbete inom detta område. I denna verksamhet deltar företrädare för vårt land aktivt. En svensk forskare, professor Ingvar Svennilson, är sålunda huvudansvarig för en av de mer grundläggande OECD-publikationerna inom ämnesområdet.

Emellertid har man varken i vårt land eller utomlands kunnat ge klara besked om det s. k. utbildningskapitalets produktiva effekter. Detta torde mindre bero på resursbrist än på metodsvårigheter. De hittills presenterade resultaten visar att man ännu så länge befinner sig på ett inledande stadium.

Jag kan alltså konstatera att man inom vårt land noga följer och även medverkar till den internationella utvecklingen inom det berörda området. Svensk forskning bedrivs redan och kan i ökad omfattning komma till stånd genom ytterligare initiativ vid univer-

Ang. den ekonomiska forskningen

siteten samt från forskningsråden och riksbanksfonden.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ber jag att få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Min fråga var, som vi hörde, ställd så: »Vilka åtgärder avser herr statsrådet vidta på bl. a. den ekonomiska forskningens område i syfte att åstadkomma säkrare bedömningsunderlag för resursavvägningar inom den offentliga sektorn?» Ecklesiastikministern har föredragit att begränsa svaret genom att ta upp den i och för sig intressanta frågan om utbildningsekonomien och dess möjligheter att metodiskt mäta utbildningsinvesteringarnas effekt. Jag har ställt frågan till statsrådet i hans egenskap av minister för forskningen, och jag gav därför frågan en vidare aspekt. I motiveringen till frågan framhölls därför: »I samma mån som konkurrensen om samhällsresurserna hårdnat och kravet på rationaliseringsåtgärder och prioritering av insatserna ökat har behovet av en säkrare uppfattning av olika samhällsinsatsers effekt och lönsamhet efterfrågats. Inom en del samhällsområden har det varit lättare att påvisa lönsamhet, inom andra svårare, t. ex. utbildningsväsendet.»

Eftersom jag interPELLERAT finansministern i en fråga som berör rationaliseringsåtgärder inom den offentliga sektorn får jag kanske tillfälle att med honom diskutera problemet hur det skall gå till att få fram ett bättre underlag för bedömning av resursernas fördelning och effektiva utnyttjande, avseende hela statsförvaltningen.

Men, herr talman, låt mig få göra några reflexioner. Resursavvägning är till stor del en politisk bedömningsfråga, och våra möjligheter är tydligen för närvarande ytterst begränsade till omfördelning av samhällsresurserna på ekonomiska grunder med hänsyn till

att resurserna är inbokade långt i förväg och dessutom icke medger några avsevärda ökningar. Det är här som långtidsplaneringar, långtidsprognoser etc. på sikt skall kunna ha effekt, vilket dock kräver säkrare bedömningsunderlag för att ge vissa möjligheter till en ekonomiskt försvarbar avvägning eller fördelning av resurserna.

Jag tror nämligen att vi av resurs-skal tvingas till ökad styrning av investeringarna på samhällets alla områden. Inom statsrådets eget fögderi, skolväsendet och forskningen, har det ekonomiska tänkandet fått ökat intresse hos myndigheterna, men det är ett svårt område att ekonomiskt genomlysa — investering i mänskligt kapital har många aspekter med många faktorer som inverkar på utbildningskapitalets avkastning. Det är därför sant, som herr statsrådet framhåller: »Emellertid har man varken i vårt land eller utomlands kunnat ge klara besked om det s. k. utbildningskapitalets produktiva effekter. Detta torde mindre bero på resursbrist än på metodsvårigheter. De hittills presenterade resultaten visar att man ännu så länge befinner sig på ett inledande stadium.»

Herr statsrådets uppfattning talar, tycker jag, för ökad ekonomisk metodforskning, och för detta behövs givetvis resurser. Måtsvårigheterna är säkerligen stora då det gäller att uppskatta utbildningseffekten. Vi kommer icke ifrån att utbildning också har ett egenvärde för människan, ett värde som icke alltid kan mätas i pengar. Utbildningsinvesteringarna måste ses på lång sikt, och däri ligger svårigheten med hänsyn till konkurrensen med andra samhällskrav. Jag känner dessa svårigheter, herr talman, i mindre sammanhang, när det gäller en industri där man skall konkurrera med andra intressen om investeringar på utbildningsområdet. Men jag vet att ju bättre vi kan »bygga under» våra åskanden ekonomiskt, ju lättare brukar det vara att bli förstådd. Så har jag sett det hela när det gäller ut-

bildning och forskning och insatser på de flesta samhällsområden.

Det vore frestande att här föra diskussionen vidare och ta upp frågan om programbudgetering såsom ett amerikanskt prövat medel som vunnit visst intresse inom statskontoret och möjligen kan medverka till att i framtiden — som finansministern uttryckt sig — göra knappa resurser effektivare utnyttjade.

Universitetskanslersämbetet har i skriften »Högre utbildning och forskning» — d. v. s. ämbetets petita för budgetåret 1967/68 — berört den samhälls-ekonomiska forskningen. Där har angivits som aktuell specialinriktning »Ofentlig ekonomi och förvaltning». Borde icke den av mig efterlysta ökade forskningen förläggas inom en sådan specialinriktning och bli till nytta vid fördelningen av resurserna?

Herr talman! Det svar jag fått på min interpellation präglas av viss försiktighet — och det kan jag kanske förstå. Sista meningen i vissa statsrådssvar brukar emellertid icke sällan inrymma något som en interpellant kan hänga upp något på. Jag har funderat om det också kan vara så denna gång när ecklesiastikministern säger: »Svensk forskning bedrivs redan och kan i ökad omfattning komma till stånd genom ytterligare initiativ vid universitetet samt från forskningsråden och riksbanksfonden.»

Om detta gäller svensk ekonomisk forskning, alltså inte bara utbildnings-ekonomi, och om det gäller ekonomisk samhällsforskning, är det något som jag alltså ifrågasatt i min interpellation borde göras, inte enbart *kan* göras.

Jag ber att ånyo få tacka ecklesiastikministern för svaret på min interpellation.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har inte någon annan uppfattning än herr Nyman, tvärt om: jag anser att det är ett mycket viktigt ämne som han har tagit upp. Jag

Ang. den ekonomiska forskningen

vill bara förtydliga den sista meningen i interpellationssvaret. Den går tillbaka på föregående stycke, där det talas om att det här icke är fråga om penningbrist. Det gäller här en så central forskninguppgift att ingen vettig människa kan komma på den idén att säga att vi inte har råd att forska på detta område, utan här råder det brist på personer, på forskare, och brist på initiativ.

Jag är för min del alldeles övertygad om att när man på forskningshåll griper sig an med dessa problem, vilket jag hoppas man kommer att göra, kommer det också att finnas medel och resurser till deras förfogande.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för vad ecklesiastikministern nu har anfört, och jag förstår att vi befinner oss på samma linje. Vi känner att någonting behöver göras på detta område, och det skulle vara mycket värdefullt om vi på det sättet kunde få större möjligheter när vi skall fördela resurserna och ta ansvaret för detta.

Jag ber att få tacka för det senaste inlägget.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 154, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled;

nr 155, med förslag till lag om ändring av vissa underhållsbidrag;

nr 156, med förslag till radioansvarighetslag; samt

Interpellation om beskattning av vissa utlandsresor

nr 159, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 4 och 5 §§ luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 773.

Föredrogs och bordlades ånyo sammansatta konstitutions- och bankoutskottets betänkande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 134—142, bankoutskottets utlåtande nr 47, andra lagutskottets utlåtanden nr 62—72, jordbruksutskottets utlåtanden nr 18 och 19 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial nr 53—56.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 157, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 158, med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom, m. m.;

nr 160, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m.; och

nr 161, angående slaktdjursavgifter, m. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammar samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 22 november 1966.

På därom gjord ansökan beviljade herrar deputerade kanslisten, tillika re-

gistratorn hos kammaren, Leo Moks tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom från och med den 22 innevarande månad till och med den 5 instundande december månad. Till vikarie för Moks under ifrågavarande tid antogs kanslisten fru Gertie Göransson.

År och dag som ovan.

In fidem

Solveig Gemert

Interpellation om beskattning av vissa utlandsresor

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) erhöill på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Landets handelsbalans fortsätter att inge bekymmer. Åtgärder för att stimulera ökad industriell produktion för export motverkas av brist på arbetskraft och en lönesättning som försvårar konkurrensen på exportmarknaden. Årets lönerörelse medför ökad möjlighet för olika slag av konsumtion och kommer säkerligen att bidra till en ökad import. Återverkningar på handelsbalansen torde icke utebli.

I en interpellation den 18 februari 1966 fäste jag uppmärksamheten på den växande roll som turismen spelar härutinnan. Riksbankens rapporter visade att år 1963 kostade utlandsresor vårt land 760 milj. kr. Året därpå — 1964 — uppgick beloppet till 814 milj. kr. och förra året — 1965 — gick kostnaderna för utlandsresor upp till 1 027 milj. kr. Detta innebär att från 1963 årskostnaden för sådana resor ökat med 312 milj. kr.

Härmed bör jämföras de belopp som genom hitresta utläningar tillförts Sverige. År 1963 tillfördes härav landet 392 milj. kr., år 1964 blev beloppet 456 milj. kr. och år 1965 inflöt genom resande utläningar hit 485 milj. kr. Ökningen från 1963 uppgick således till 93 milj. kr. Jämfört med den ökade kostnaden för svenska utlandsresor — 312 milj. kr. — innebär detta att in-

Interpellation om beskattning av vissa utlandsresor

komstökningen endast utgör något mindre än fjärdedelen eller något mer än tredjedelen av utgiftsökningen.

Annorlunda uttryckt säger dessa siffror att år 1963 betalades för detta slag av resor ut 368 milj. kr. mer än som inflöt utifrån, år 1964 var bristen i den s. k. turistbalansen 416 milj. kr. och år 1965 betalades från Sverige ut 587 milj. kr. mer än som inflöt utifrån för resorna.

Det är således fråga om för handelsbalansen mycket betydande belopp. Bristen för 1965 angavs till 1 400 milj. kr., och om man avräknar inkomster från sjöfarten samt av svenska investeringar på den utländska kapitalmarknaden, kan nettoresultatet möjligen beräknas till 1 000 milj. kr. I detta belopp ingår utrikesresorna med en mycket stor del. En del av dessa utlandsresor sammanhänger med verkliga nyttiga studie- eller affärsändamål m. m. Andra belopp gäller nödvändiga sjukresor. Men lika klart är att icke alla s. k. studieresor är lika nödvändiga, ger valuta för resan, och att många rekreationsresor lika väl kunde ha med god effekt företagits inom landet. Då man vet vilka restriktioner på penningmarknaden, d. v. s. kreditinskränkningar och höjda räntor, som motiverats med och väl även till icke ringa del föranletts av handelsbalansens deficit, är det naturligt att

tanken uppkommer om inte boten bör sökas där soten finns. Detta var anledningen till att jag i början av året frågade finansministern om han ville vidtaga åtgärder — ev. särskild beskattning — för att motverka rena lyxresor till utlandet.

Efter övervägande — det var den 28 april i våras — förklarade statsrådet att en beskattning av resor till utlandet icke för närvarande vore aktuell.

Sedan dess har utvecklingen på ett beklagligt sätt fortskridit och ingenting gjorts däremot. Riksbanksrapporterna om hur man handskats med resevalutorna visar för senaste kvartalet — juli-augusti-september — att valutainflödet för resenärer utifrån varit 187 milj. kr. mot för samma kvartal 1965 181 milj. kr. och för tredje kvartalet 1964 likaledes 181 milj. kr. Däremot kostar utlandsresorna vår betalningsbalans för tredje kvartalet i år 457 milj. kr. men för samma kvartal 1965 381 milj. kr. och för tredje kvartalet 1964 313 milj. kr. Detta innebär för tredje kvartalet i år en brist i den s. k. turistbalansen av 270 milj. kr.

De i den internationella valutabalansen redovisade beloppen för dessa resor under senaste år — sista kvartalet 1965 och de tre första kvartalen 1966 — visar för Sveriges del följande siffror:

	Valutainflöde	Valutautflöde	Nettoförlost
4: de kvartalet 1965	116 milj. kr	235 milj. kr	119 milj. kr
1: a » 1966	76 » »	195 » »	119 » »
2: a » »	120 » »	317 » »	197 » »
3: e » »	187 » »	457 » »	270 » »
Summa	499 milj. kr	1 204 milj. kr	705 milj. kr

I dessa belopp ingår givetvis utom rena lyxresor eller resor som icke kan bedömas som icke nödvändiga både erforderliga affärs- och studieresor och nödvändiga resor ur hälsovårdssynpunkt. Men icke alla studieresor är lika nödvändiga, och detsamma gäller om åtskilliga s. k. kontaktesor. För turism,

för rekreation och hälsovård, erbjuder vårt eget land goda förutsättningar som kunde bättre utnyttjas.

Även om handelsbalansen i år skulle ha något förbättrats i jämförelse med 1965 — löneuppgörelserna i år lär, som berörts, på längre sikt skapa ökade resurser för tillgodoseende av behov av

Interpellation om beskattning av vissa utlandsresor

utlandets varor och tjänster — skulle detta innebära att bristen i den s. k. turistbalansen utgör en ökad del av handelsbalansens underskott. Så mycket aktuella måste det därför vara att aktge på denna del av valutaproblemet. Bristen i handelsbalansen skadar allimer vårt sjunkande penningvärde, motverkar sparandet och orsakar kreditrestriktioner och det orimliga ränteläget. Detta ökar skälen för att man söker boten där man får soten — att man äntligen gör något effektivare.

Det har håglöst hävdats att det med hänsyn till vårt lands generösa internationella åtaganden skulle vara svårt att göra någonting åt saken. Avtalet angående den internationella valutafonden kapitel 7 § 3 punkt b ger dock vissa möjligheter för så nödvändiga åtgärder som det här kan vara fråga om. Däri säges: »En officiell förklaring i enlighet med mom. a ovan skall innebära rätt för varje medlem att efter överläggning med fonden temporärt införa valuta-restriktioner beträffande den knappa valutan. Med förbehåll för bestämmelserna i art. IV §§ 3 och 4 skall medlem själv äga bestämma arten av dessa restriktioner.»

Med åberopande av anförda skäl hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få återkomma med följande fråga:

Vill statsrådet nu upptaga till prövning frågan om åtgärder för att genom beskattning, skärpta valutabestämmelser eller andra åtgärder dämpa det växande utflödet av valuta genom lyxresor eller andra icke nödvändiga resor utomlands?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet avlämnade motio-
ner:

nr 774, av herr *Andersson, Torsten*,
m. fl.

nr 775, av herr *Blomquist*,

nr 776, av herr *Blomquist*,

nr 777, av herr *Dahlberg m. fl.*,

nr 778, av herr *Hilding m. fl.*,

nr 779, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 780, av herr *Lundberg m. fl.*,

nr 781, av herr *Lundström m. fl.*,

nr 782, av fröken *Mattson*,

nr 783, av herr *Nilsson, Ferdinand*,
och herr *Blomquist*,

nr 784, av herr *Nyman m. fl.*,

nr 785, av fru *Segerstedt Wiberg*
m. fl.,

nr 786, av herr *Strandberg*, samt

nr 787, av herr *Sörenson*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående rundradions fortsatta verksamhet m. m.;

nr 788, av herr *Larsson, Thorsten*,
och herr *Svanström*,

nr 789, av herr *Nilsson, Ferdinand*,
och herr *Carlsson, Eric*,

nr 790, av fru *Olsson, Elvy*, och herr
Wikberg,

nr 791, av herr *Wallmark* och herr
Hansson, Gustaf Henry, samt

nr 792, av herr *Wirtén m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till affärstidslag; ävensom

nr 793, av herr *Blomquist*,

nr 794, av herr *Hilding* och herr
Eriksson, Karl-Erik,

nr 795, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 796, av herr *Lundström m. fl.*,
samt

nr 797, av herr *Schött m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149, med förslag till radiolag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.28.

In fidem

Solveig Gemert

Onsdagen den 23 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Fru *Lindström* anmälde, att hon åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 17 in-
nevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 157, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o och 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 158, med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom, m. m.; samt

nr 160, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresregleringslag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående slaktdjursavgifter, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 774—787 till statsutskottet och motionerna nr 788—795 till lagutskott.

Vid föredragning av motionen nr 796 hänvisades densamma, såvitt den avsåg 8 § förslaget till radiolag, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 797.

Ang. riksdagens personalorganisation

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och bankoutskottets betänkande nr 2, med anledning av riksdagens organisationsutrednings förslag angående riksdagens personalorganisation jämte en i ämnet väckt motion.

Med skrivelse till talmanskonferensen den 21 oktober 1966 hade riksdagens organisationsutredning överlämnat ett betänkande angående riksdagens personalorganisation. Sedan detta framlagts för kamrarna och hänvisats till konstitutions- och bankoutskotten, hade det behandlats i sammansatt utskott.

Betänkandet berörde personalorganisationen hos riksdagens kamrar och utskott samt ett mindre antal tjänster vid förvaltningskontoret med särskild anknytning till arbetet i kamrarna och utskotten. Denna personal omfattade nu omkring 130 funktioner, vilka samtliga uppehölls av s. k. tillfälligt anställda tjänstemän. Utredningens förslag innebar bland annat, att 56 av nämnda funktioner skulle omvandlas till lönegradsplacerade tjänster, därav 28 ordinarie och 28 icke-ordinarie. Inom den återstående delen av organisationen åsyftade förslaget att såvitt möjligt nedbringa antalet bisysslor och ersätta dem med arvodestjänster för heltidstjänstgöring och med lönegradsanknutna avlöningsförmåner. Antalet sådana arvodestjänster hade beräknats till cirka 41. Bisysslor skulle emellertid finnas kvar i viss omfattning; antalet uppskattades till cirka 30.

Beträffande anställningsvillkor hade utredningen enligt riksdagens bemyndi-

Ang. riksdagens personalorganisation

gande slutit avtal med berörda personalorganisationer. Avtalet hade godkänts av riksdagens lönedelegeration under förbehåll för riksdagens godkännande av de organisatoriska förutsättningarna.

Enligt utredningens förslag skulle följande lönegradsplacerade tjänster och arvodestjänster utom bisysslor förekomma vid de olika enheterna; tjänsterna hava förtecknats i ordning efter löneställningen.

Tjänster	FK	AK	KU	SU	BeU	BaU	L ¹ U	L ² U	L ³ U	JU	ABU	RFK
Sekreterare (l) Cr 4												
+ 600 kr/mån.	1	1										
» (l) Cr 4												
+ 324 kr/mån.			1	1								
» (l) Cr 3												
+ 324 kr/mån.					1	1	1	1	1	1	1	
Föredragande och												
Avdeln.sekr. (l) Cr 2 ..			3	5								
Bitr. sekr. (l) Cr 1 ..					2		1	1	1			
» (a) h B 6 ..			1—3	5—7	2	1		1		1	1	
Stomnotarie (l) h Ae 27	1	1										
1:e stenograf (a) A 26 ..		7										
Stenograf (l) Ae 25 ..		9										
1:e byråsekr. (l) Ao 23 ..	1	1										
Korr.läsare (a) A 22 ..												
» (l) Ae 21 ..												ca 5
Stenograf (a) A 21 ..		ca 12										3
1:e kanslist (l) Ao, Ae												
19	1	1	1	1								
Kanslist (l) h Ae 17	3	3	1	1	1		1			1	1	
» (a) h A 17								1	1	1		

a = arvodestjänst, l = lönegradsplacerad tjänst, h = högst, RFK = riksdagens förvaltningskontor.

I anledning av betänkandet hade motionen nr 944 i andra kammaren väckts av fröken *Sandell* och herr *Martinsson*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A. att motionen II: 944 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att riksdagen i anledning av riksdagens organisationsutrednings förevarande förslag måtte besluta

1. att från och med den 1 januari 1967 genomföra ändrad personalorganisation inom riksdagen i enlighet med vad utskottet i betänkandet anfört;

2. att upphäva 30 § riksdagsstadgan och, med giltighet från och med den 1 januari 1967, antaga vid betänkandet fogat förslag till ny lydelse av samma stadgande;

3. att i enlighet med vad utskottet i betänkandet anfört en särskild av tal-

mankonferensen utsedd nämnd skulle utse innehavare av vissa tjänster hos riksdagens kamrar och utskott; samt

4. att avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med vad utskottet i betänkandet anfört om principer för överstatförande av tjänster i vissa fall och om förslag till lagändring angående prövning av besvär över vissa beslut inom riksdagsförvaltningen.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Det är inte någon stor sak jag har att framföra. Vid läsningen av det tryckta betänkandet har jag emellertid tyckt mig finna ett par formuleringar som står emot varandra och som jag inte observerat förut när jag läst stencilmaterialet.

På sidan 57 i betänkandet redovisas sålunda, att stomnotarien i första kam-

Ang. en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande

maren under senare år fullgjort arbetsuppgifter under hela året, således även mellan sessionerna, varför denna tjänst föreslås inrättad för tjänstgöring även under sommaren. I organisationsutredningens förslag till personalorganisation, intaget som bilaga 2 till betänkandet, finnes också en sådan befattning upptagen som en icke-ordinarie tjänst. Men på sidan 4 i betänkandet sägs beträffande den förväntade årliga tjänstgöringstiden på de föreslagna 28 icke-ordinarie tjänsterna, att endast »en kanslist förutsätts ha helårsarbete på vardera kammarkansliet».

Här finns alltså en liten skillnad i skrivningen som jag inte upptäckt tidigare. Jag förutsätter emellertid att det som sägs i utredningens förslag om inrättandet av denna stonotarietjänst såsom helårstjänst kommer att gälla, trots vad som sägs på sidan 4 i utskottets betänkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av väckta motioner angående en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 392) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 462), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anihålla, att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast måtte framlägga en tidsplan för genomförandet av fattade beslut på skolväsendets område.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 392 och II: 462 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av herr *Wallmark*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! När högerpartiet i början av året väckte denna motion skedde det ju mot bakgrunden av det statsfinansiella läge som redovisades i finansplanen, där man kallt kunde konstatera att de äskanden som förelåg för reformernas genomförande inte kunde tillgodoses. Vi ansåg det då inte vara rimligt att teoretiskt arbeta efter en plan, som inte syntes vara möjlig att uppfylla och föreslog därför att riksdagen skulle begära att Kungl. Maj:t lade fram en realistisk tidsplan för riksdagen.

Motionen har uppskjutits till höstsessionen och utskottet har varit enigt om att det skulle få mycket olyckliga verkningar, därest man nu skulle vara tvungen att ändra på den beslutade reformtiden. Därom var alla överens. Vi har också kunnat bli eniga inom utskottet därför att vi under hand har kunnat inhämta, att i statsverkspropositionen kommer att framföras synpunkter som tillgodoser motionens krav.

Det finns emellertid en del material bifogat utskottsutlåtandet, som framför allt de som är kommunalt engagerade bör läsa med största intresse.

Skolöverstyrelsen har gjort upp ett minimiprogram — ett nödprogram, kanske vi kan säga — där den uttrycker det på det sättet, att den nu har gjort en tidsplan utifrån förutsättningen att varje byggnadsarbete skall igångsättas först när det ej kan uppskjutas längre utan våda. Så långt har det alltså gått då det gäller lokalsidan. Vi vet redan hur det ligger till när det gäller undervisningsmaterielen och vi vet hur det ligger till på lärarsidan.

För att få ned beloppen för utgiftsramarna — det kanske intresserar kommunalmännen i allra högsta grad — har man utgått ifrån en nedprutning av ramarna motiverad på tre olika sätt.

Om en översiktlig regional planering för mälardistriktet

Den första motiveringen är att man skall minska basbeloppet med 5 procent, i stort sett genom att minska standarden på lokalerna. Den andra motiveringen är att de överkostnader som man ofta har haft — kostnader som alltså har överstigit basbeloppet plus vissa anläggningskostnader och som för närvarande uppgår till 6 procent — inte kommer att godtas i fortsättningen. Jag tror det kan vara en vettig och rationell lösning, förutsatt att det är möjligt att gå den vägen. Den innebär emellertid att om en kommun inte kan hålla sig inom en fastlagd kostnadsram, den inte får bygga skolan utan är tvungen att rita om den. Den tredje motiveringen är att göra vissa förändringar i lokalprogrammet och därigenom utesluta vissa lokaler. Det skulle kunna sänka kostnaderna med ungefär 4 procent.

Totalt innebär detta att 15 procent av kostnaderna skall försvinna på drygt ett år, hur man nu skall klara det. Om det finns möjligheter till detta, kan vi väl säga att skolöverstyrelsen, ecklesiastikdepartementet och finansdepartementet har vår välsignelse. Det innebär ju en besparing ur statsfinansiell synpunkt och ur samhällsekonomisk synpunkt, som är högeligen önskvärd.

Vi kan alltså endast konstatera att vi ligger på den yttersta gränsen av möjligheterna att klara de beslutade skolreformerna, och i övrigt får vi avstå från denna diskussion tills vi ser regeringens plan i början av januari.

För dagen, herr talman, har jag endast velat göra denna kommentar till utskottsutlåtandet och tillstyrker alltså utskottets utlåtande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i vad herr Wallmark här har sagt om utskottets arbete på denna punkt. Skolöverstyrelsen har redovisat ett gott material för sin inställning, men likväl har vi inom utskottet inte

ansett oss nu kunna ta slutgiltig ställning till detta. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till det ekonomiska läget framlägga de förslag som man finner nödvändiga.

Det är inte bara denna skolform vi har att ta hänsyn till. Vi har en rad andra skolformer också, och jag miss-tänker att det vid avvägningen där kan framkomma skäl som gör att man måste rucka på olika förslag. Det är ju be-kant att det från universitetskanslers-ämbetet kommer förslag om väsentliga höjningar, och även sådant måste tas med i bilden.

Herr talman! Vi har dock lyckats bli eniga om utskottets skrivning och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av väckta motioner angående huvudmannaskapet för de gymnasiala skolorna m. m.;

nr 136, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till kommunala musikskolor; och

nr 137, i anledning av väckt motion om samordning av sjöräddningstjänsten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om en översiktlig regional planering för mälardistriktet

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av väckta motioner om en översiktlig regional planering för mälardistriktet.

Till behandling hade statsutskottet förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Manne Olsson m. fl.* (I: 78)

Om en översiktlig regional planering för mälardalen

och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Södertälje *m. fl.* (II: 116), i vilka motioner yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om en översiktlig regional planering för mälardalen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 78 och II: 116 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **OLSSON, MANNE**, (s):

Herr talman! För våra motioner nr I: 78 och II: 116 angående en översiktlig planering för mälardalen har statsutskottet avgivit ett utlåtande, nr 138, som man skulle kunna beteckna som välvilligt. Såsom motionär vill jag ta kammarens tid i anspråk för att framlägga några synpunkter.

Utskottet börjar sitt utlåtande med att konstatera att samtliga remissyttranden över motionerna har understrukt behovet av en översiktlig planering inom bland annat mälardalen. Där emot skulle skiljaktiga uppfattningar råda om utformning, omfattning samt områdesindelning. Vi motionärer är inte så anspråksfulla att vi tagit med hela riket, även om vi är medvetna om att samma problem råder på andra håll än inom mälardalen, som ligger oss närmast.

Vad är det då som har uppkallat oss?

För att först nämna kommunikationerna har t. ex. kungl. järnvägsstyrelsen enligt uppgift gjort en bärighetsundersökning för järnvägslinjen Södertälje Södra—Eskilstuna innan utbyte av rälsgöres. Det talas om att persontrafiken eventuellt skulle komma att nedläggas eller omläggas. Här anser jag att även en översiktlig planering skall komma in i bilden. Alla vet vi att man kan räkna med att befolkningen i mälardalen inom några tiotal år kommer att öka med cirka 50 procent. Den kollektiva trafiken bör då stå rustad för att möta denna folkökning.

En annan angelägenhet är våra fritidsområden och lokaliseringen av dem. Stockholms regionplaneförbund har framhållit att ett område, som kan nås på en färdtid av en timme från Stockholms centrum, skall förbehållas det rörliga friluftslivet. Där skall ingen fritidsbebyggelse få äga rum. Länsstyrelsen i Stockholms län har i sin plan uttalat, att den yttre skärgården ej skall få bebyggas utan skall bevaras som naturreservat. Den inre skärgården skall förbehållas det rörliga friluftslivet och vara en viss reserv för permanent bostadsbebyggelse. Inom mellanskärgården skall däremot fritidsbebyggelse kunna ske. Man har beräknat att det omkring år 2000 skall finnas ett behov av 400 000—450 000 fritidshus för bara Storstockholm, och då är skärgårdsområdet otillräckligt.

Om samma ideologi som gäller för stockholmsplaneringen skulle gälla för exempelvis Uppsala, Västerås, Örebro, Eskilstuna och även Södertälje, d. v. s. att ett område som kan nås på en timmes färdtid skulle reserveras för det rörliga friluftslivet, skulle hela Mälardalen inte kunna upplåtas för någon fritidsbebyggelse av sommarstugetyp. Vi måste få plats med fritidsområden för fritidshus inom regionen, lämpligen lokaliserade så, att man har goda förbindelser med både järnväg och landsväg. Dessa synpunkter bör få utrymme när våra kommunikationer planeras och utredes.

När det gäller näringslivet kan lokalisering i många fall behöva ske på riksplanet. Inom det aktuella området är det eller har det varit fråga om att tre massfabriker skulle komma till stånd, nämligen i Kvicksund, Östhammar och Trosa—Vagnhärad, tre fabriker som kanske var för sig kan ta upp hela den virkestillgång som finns inom området.

Får jag också nämna vattenvården. Vi känner väl alla till de problem som föreligger för samtliga samhällen kring Mälaren. Exemplet kan mångfaldigas.

Om en översiktlig regional planering för mälardalen

Herr talman! Jag vill referera ett par av remissutlåtandena.

Kungl. byggnadsstyrelsen vitsordar de planlägningsproblem som avhandlats i motionerna. Man har haft uppmärksamheten riktad på dessa problem, men har inte kunnat finna de administrativa formerna för en överregional planering av detta slag. Styrelsen säger också, »att ett tillämpande av byggnadslagstiftningens regionplaneinstitut skulle bli alltför svårmanövrerat». Att låta länsstyrelserna eller landstingen planera eller att ha ett organiserat samarbete mellan dessa skulle bli alltför svårhanterligt. Byggnadsstyrelsen fortsätter: »Vad som då återstår är — såsom motionärerna också synes ha avsett — att någon lämpligt organiserad planlägningsgrupp under statlig ledning skulle svara för uppgiften. Detta finge självklart icke innebära att kommunala eller provinsiella eller i reguljär ordning verkande regionala organ — såsom exempelvis regionplaneförbundet för stockholmstrakten — hålles utanför. Om en överregional planering av detta slag skall få den åsyftade effekten, är det uppenbart att den måste grundas på ett förståelsefullt samarbete med de organ som sedan skall föra planeringens slutsatser vidare.»

Byggnadsstyrelsen uttalar sin fasta övertygelse om att en planläggning av det slag som här framförts är nödvändig för att förebygga »de misstag och felbedömningar, som kännetecknat storstadsområdenas utbyggnad inom flertalet av de länder som ligger före oss i fråga om folkmängd och industriell utveckling».

Utskottet finner i likhet med remissmyndigheterna en översiktlig regional planering i och för sig angelägen. Detta torde gälla inte blott mälardalen, utan även andra delar av landet. Utskottet finner också motiven för motionärernas yrkanden om utredning vara goda. Utskottet har inhämtat att särskild expertis i kommunikationsdepartementet vore sysselsatt med kartlägg-

ning av hithörande frågeställningar och problem, i syfte bl. a. att få fram material som kunde ligga till grund för en utredning av planfrågorna.

Jag har med stort intresse tagit del av det anförande som statsrådet Palme höll vid Föreningens för samhällsplanering årsmöte den 23 maj i år. Statsrådet Palme framhåller i sitt anförande: »En sammanfattande fysisk planering på riksnivå bör vara vägledande vid den regionala och lokala planeringen. Men det är inte fråga om en centralism. Det måste självfallet bli fråga om en växelverkan. Riksplanen hämtar sitt material ur lokala inventeringar och måste till väsentlig del bli en sammanställning och kodifiering av lokala planeringsresultat.» Statsrådet Palme slutar med att säga, att han »har en känsla av att det är bråttom». Jag vill understryka att det är bråttom.

För min del tycker jag att utskottet skulle, efter att på olika sätt ha uttryckt sig positivt, också ha kunnat kosta på sig att hemställa om bifall till motionerna för att därigenom understryka det angelägna i att en planering på riksnivå snarast kommer till stånd.

Herr talman! Efter det utlåtande som utskottet avgivit anser jag det utsiktslöst att få ett bifall till motionerna. Jag har därför inget yrkande.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Sällan har en motion rönt så positivt mottagande hos remissinstanserna som denna. Behovet av en översiktsplanering inom mälardalen vitsordas av alla.

Särskilt välvillig till motionens syfte är länsstyrelsen i Uppsala län, som anser att ett stort behov av planering föreligger för hela mälardalen med översiktliga riktlinjer för markens disposition i olika hänseenden.

Av de underinstanser som i sin tur yttrat sig till länsstyrelsen i frågan kan nämnas länsarkitektkontoret, som understryker att behov av en planerings-

Om en översiktlig regional planering för mälardalen

instans uppstår i regioner med hård konkurrens om marken. Länsbostadsnämnden har den uppfattningen, att en översiktlig plan avseende alla slag av bebyggelse och verksamhet bör komma till stånd på riksnivå. Länsingenjören anser frågan angelägen och önskvärd med tanke på den starka bebyggelsekoncentrationen i hela Mälardalen. Länsarbetsnämnden framhåller att det ur arbetsmarknadssynpunkt är av stort värde, om man genom en översiktsplanering kunde anvisa lösningar för en samordning av den kommunala byggplaneringen och därigenom åstadkomma ett mera rationellt utnyttjande av byggnadsindustriens redan nu knappa arbetskraftsresurser.

Det är inte bara de tungt vägande länsexperterna som uttalat sitt stora intresse för frågan. Även kommunala förtroendemän från de i länet berörda kommunerna hoppas på en samlad lösning av hela mälardalsproblemet. År 2000 skall det enligt prognoserna bo över 3 miljoner människor i den s. k. Mälarstaden. Man kommer då mer än i dag att bli beroende av varandra. Det gäller färskvatten- och avloppsfrågor, det gäller utbyggnad av kommunikationer, naturvårdsåtgärder av olika slag, planering för jord- och skogsbruk, lokaliseringsfrågor, bostadsförsörjning, fritidsbebyggelse och mycket annat. Om denna framväxande storregion skall fungera effektivt som bostads- och arbetsplats för denna stora befolkningsskoncentration, måste den planeras redan nu. En felplanering kan lätt ske, om varje enhet för sig skall sköta detta, och bli till avsevärt men för framtiden.

Utskottet avstyrker förslaget till en översiktlig regional planering och hänvisar till det utrednings- och planeringsarbete som pågår. Ja, det är nog riktigt att det pågår en del utredningar, fast på olika håll. Ett samlat grepp på alla dessa frågor, över kommun-, block- och länsgränser, bör i stället ske. Det går inte att göra upp planer för varje kommunblock eller län för sig. Här

måste till ett intimt samarbete med alla berörda parter, med andra ord en planering på riksnivå.

Nu hoppas jag på den översyn av planväsendets organisation, som enligt utskottet är under övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli och att den snart leder till av oss motionärer önskat resultat.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag har med intresse suttit och lyssnat till denna debatt. Jag har tidigare varit inblandad i en annan debatt angående riksplanering, där jag i första hand ville ha fram kustbygderna.

Det finns väl knappast något ämne, som man kan ta upp, där man får så många fromma önskningar på vägen som när det gäller planering av riket. Och ändå sker ingenting! Jag tror därför, herr talman, att man får följa en helt annan planeringsmetodik. Man får besluta sig för att avgöra de stora och verkligt skiljande frågorna, bestämma sig för *i stort* hur man skall ha det. Sedan får man gå in på detaljfrågorna.

Jag vill i likhet med herr Manne Olsson framhålla just betydelsen av att vi inte gör några missgrepp beträffande de stora frågorna, ty de mindre kan vi nog lösa sedan, och det får ta sin tid.

En annan sak som vi bör beakta i detta sammanhang är att vi har mycket ont om duktiga planerare. Därför gäller det att inte börja detaljrota utan försöka förenkla det hela.

Jag vill ännu en gång poängtera, herr talman, att det är huvudfrågorna som det gäller, och dem skall vi försöka få fram så fort som möjligt.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Som herr Manne Olsson nyss sade har de remissorgan, som har

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

avgivit yttrande över motionerna, över lag ansett att en översiktlig planering inom bl. a. mälardistriktet är av behovet påkallad. Utskottet har uttalat samma sak, nämligen att en sådan planering i och för sig kan anses behövlig, men har understrukit att det finns andra områden i landet där en planering av detta slag också kunde vara erforderlig.

Motionärernas förslag har tillstyrkts av byggnadsstyrelsen och länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län, men majoriteten av de berörda parterna har ställt sig avvisande till det förslag om en framställning till Kungl. Maj:t som innefattas i motionen.

Överståthållarämbetet hänvisar till den samverkan mellan länsstyrelser, kommuner och andra organ som pågår och till de överväganden om ändrad länsindelning för Stockholms stad och län som också pågår. Överståthållarämbetet anser att en sådan framställning som motionärerna föreslagit inte är erforderlig för närvarande.

Länsstyrelserna i Stockholms, Örebro och Västmanlands län avstyrker motionen. Länsstyrelsen i Örebro län har anfört, att en planering av det slag motionärerna avser skulle innebära ett avsteg från den nyligen fastställda arbetsgången och att en direkt planering på departementsnivå kan anses stå i strid med de tankegångar, som låg till grund för riksdagsbeslutet att planeringen skall utföras på länsnivå med den koordinerande verksamheten förlagd till inrikesdepartementet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län framhåller, att en planering inte bör göras centralt och från Stockholms horisont. Det bör ankomma på länsstyrelsen själv att ta de initiativ som kan påkallas för att överbrygga länsgränserna inom här ifrågakvarande region.

Utskottet anser, som jag nyss sade, att en sådan planering som motionärerna aktualiserat kan vara angelägen i och för sig men att det finns andra delar av landet där en planering kan vara lika angelägen.

Utskottet erinrar också om behandlingen under vårsessionen av motioner som avsåg utredning om planväsendets framtida organisation och om planlagstiftningen. Med hänsyn till att särskild expertis i kommunikationsdepartementet då — och fortfarande, enligt vad vi har inhämtat i statsutskottets fjärde avdelning — arbetade med en kartläggning av dessa frågor i syfte att få fram material, som kunde ligga till grund för en utredning av planfrågorna, förutsatte utskottet att en utredning på Kungl. Maj:ts initiativ skulle komma till stånd och fann det då icke erforderligt att göra en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Nu har utskottet med hänvisning till detta uttalande och med hänvisning till det utredningsarbete som pågår — länsförvaltningsutredningen och länsindelningsutredningen — inte ansett att någon framställning i ämnet är påkallad, utan att man bör avvakta resultaten av det utredningsarbete som nu är i gång innan man vidtar några ytterligare åtgärder.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här har sagt yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av väckt motion om underlättande för marinens personal att erhålla kompetens som befäl å handelsfartyg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av väckta motioner angående kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen.

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 135) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 180), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning i syfte att med beaktande av den förändrade situationen inom lastbilstrafikbranschen skapa bättre möjligheter till krediter och ordnad kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom branschen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 135 och II: 180 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Harry Carlsson*, *Åkerlund*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Ståhl* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander*, *Nordstrandh*, *Petersson* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 135 och II: 180, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning i syfte att med beaktande av den förändrade situationen inom lastbilstrafikbranschen skapa bättre möjligheter till krediter och ordnad kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom branschen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Kravet på utredning beträffande kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen är nu för fjärde gången uppe till behandling i riksdagen. Detta bör väl ses som ett tecken på den angelägenhetsgrad man i berörda kretsar tillmäter denna fråga.

I utskottets motivering för avslag heter det att frågan tidigare avvisats av

riksdagen och att skäl inte föreligger till ändrat ståndpunktstagande.

Emellertid var den nu aktualiserade frågan första gången den behandlades invävd i den stora frågan om kreditförsörjningen inom såväl detaljhandel som småföretagsamhet över huvud taget, och de motiv som då anfördes för avslag var *redan pågående* utredningar. Men det torde förhålla sig så, att lastbilstrafikbranschens kreditfrågor inte för närvarande är föremål för någon utredning.

För att belysa den betydelse åkerinäringen har i vårt samhälle vill jag omnämna, att vi i år har 15 888 inregistrerade lastbilsföretag. Två tredjedelar av dessa är åkerier med *en* bil, och över 90 procent av företagen har tre bilar per företag eller färre. Endast 4,6 procent har fler än fem bilar. Det är alltså en utpräglad småföretagsamhet inom lastbilstrafikbranschen.

De inkörda intäkterna uppgick föregående år till över 1 700 miljoner kronor. Ökningen under senare år är markant, och långtidsutredningen räknar med att volymen skall stiga med 60 procent fram till 1970.

Branschen är utsatt för en mycket hård konkurrens, inte minst från staten och SJ, och detta kräver ständiga rationaliseringar och nyinvesteringar. Investeringarna i rullande materiel omfattar för närvarande omkring 1 200 miljoner kronor, och det årliga kapitaltillskott som krävs uppskattas till mellan 200 och 300 miljoner kronor.

Det stora kapitalbehovet gör att det föreligger särskilda svårigheter för finansieringen, inte minst i dagens ansträngda kapitalmarknad. Dessutom torde branschen på grund av olika omständigheter få betala en förhållandevis hög räntekostnad. Det talas i dag om 10,5—11 procents ränta för lån på den s. k. legala marknaden, men som känt är torde flertalet av åkeriföretagen också vara hänvisade till vad vi kallar den grå marknaden med många

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

gångar helt orimliga räntelägen. Jag tror det finns stor anledning för en utredning att granska de förhållanden som här råder.

Lastbilsåkerierna är ofta en nära integrerad del av produktionsföretagen, och det torde inte finnas skäl att när det gäller statlig kreditgivning i olika former dra en gräns framför dessa typer av företag. År 1960 beslöt riksdagen att sammanföra anläggningsföretag med den grupp, som kunde erhålla stöd via statliga inrättningar, och fråga är om man inte borde göra på samma sätt med den bransch det nu gäller.

Genom att lokaliseringspolitiken byggs ut och genom att numera även staten visar en strävan att skapa ett effektivt näringsliv i olika delar av landet kommer transportapparaten, och i synnerhet den som rullar på gummi-hjul, att inta en nyckelställning. En effektiv transportapparat avkortar avstånden mellan orter och skapar bättre betingelser för människorna i olika provinser. En framsynt och produktionsbefrämjande politik är alltså även på detta område av största betydelse.

Herr talman! Jag ber att med stöd av det sagda få yrka bifall till den i ärendet avgivna reservationen.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Herr Johan Olsson nämner att det nu är fjärde gången som denna fråga är uppe till behandling och att detta visar frågans betydelse. Han framhåller, att åkerinäringen har en växande betydelse — det kan vi väl helt instämma i. Det är den väg som vi har gått för att rationalisera transportererna. Man kan göra en analys ett antal år bakåt i tiden och konstatera att kostnaderna för tonkilometer under de gångna åren i löpande priser har sjunkit, vilket knappast någon annan bransch kan uppvisa. Det finns alltså anledning för långtidsutredningen att förvänta, att transportererna

lån. Jag har svårt att förstå varifrån i ökad utsträckning kommer att ske på landsvägar — därom kan vi väl vara helt överens.

När man emellertid sedan granskar motionen och motiveringarna, är det väl fråga om det som anförts i motionen kan vara med faktiska förhållanden överensstämmande. Herr Olsson säger att det föreligger svårigheter med kapitalförsörjning, särskilt i dag, och att företagen får betala 10,5—11 procent i ränta på den legala marknaden, men att de i betydande utsträckning måste utnyttja »den grå marknaden» till betydligt högre räntekostnader.

Jag är nu inte helt oinformerad när det gäller denna bransch, och eftersom jag har kunnat finna att en del av de sakförhållanden, som har berörts, inte överensstämmer med de faktiska förhållandena, har jag begärt ordet för att säga någonting om detta.

Det torde inte vara obekant för någon här i kammaren, att i huvudsak försörjes lastbilsmarknaden här i landet av två företag. Dessa svarar för mellan 90 och 95 procent av alla lastbilar av betydelse som här används. Båda företagen har finansieringsföretag, genom vilka de finansierar lastbilsköpen. Jag har tagit reda på det aktuella ränteläget just för dagen och kan konstatera, att man betalar 9,5 procents ränta inklusive finansieringsavgift, och det är inte fråga om några raka räntor utan det gäller faktiskt effektiva räntor. Det torde inte vara möjligt att låna pengar billigare någon annanstans, särskilt som det i betydande utsträckning är fråga om förtroendekrediter. Det ställs nämligen krav på kontantbetalning med endast 25 procent av köpesumman och på avbetalning av resten på tre eller fyra år, beroende på hur stora bilarna är. I dessa 25 procent ingår då inte sällan värdet av en inbytesvagn. Den kontanta insatsen är alltså tämligen ringa.

Några svårigheter har det i varje fall ända till dags dato icke varit att till

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

en något så när betrodd åkare ge dessa den uppgiften har kommit, att det föreligger kapitalsvårigheter.

Jag har också varit i kontakt med vad vi kan kalla förtroendemän inom ledningen för lastbilsbranschen. De säger också, att det inte föreligger några kapitalsvårigheter och att räntorna relativt sett är mycket anständiga.

Jag vänder mig alltså framför allt emot att det i motionen talas om mindre ändamålsenliga kreditformer och att det föreligger ett kapitalbehov som inte går att tillfredsställa. Jag vågar påstå, herr talman, att det inte torde finnas någon bransch här i landet som har så lätt att få krediter och som kan få dem på så goda villkor som denna. Jag betvivlar uppriktigt att man via banker eller statliga garantier skulle kunna låna ut pengar på så relativt låga säkerheter som det är fråga om.

Det finns emellertid en annan fråga i sammanhanget, som jag tror är betydligt allvarligare, och det är prövningen av de nya tillstånd som lämnas. Vi har för litet erfarenhet av de uppmjukningar i trafikpolitiken som har beslutats för att kunna dra några säkra slutsatser. Det torde emellertid vara alldeles uppenbart att den lämplighetsprövning, som sker genom länsstyrelserna, lämnar en del övrigt att önska. I dag sker lämplighetsprövning i stort sett endast på två grunder. Den ena är att sökanden har trafikkort och den andra är att han inte befinner sig i straffregistret. Någon prövning huruvida en sökande är lämplig att driva ett eget företag, att han över huvud taget har ekonomiska resurser att klara upp detta, förekommer inte.

Det handläggningssättet strider definitivt mot vad den gamla trafikutredningen föreslog och som återgavs i propositionen när vi fattade principbeslutet om uppmjukning av trafikpolitiken. Man har helt avstått från detta, och om vi jämför med praktiskt taget alla länder i Europa och deras sätt att bedöma frågan, så framstår vårt hand-

lande här i Sverige som mycket tveksamt.

Jag skulle snarare vilja säga, att möjligheterna att få krediter på ytterst anständiga villkor är så goda att många, som har ytterst små möjligheter att klara av det, söker sig till detta område. Det kan snarare finnas risk för en förslumning av denna bransch än motsatsen.

Fackföreningarna, lastbilsägarna och arbetsgivarna har i gemensam skrivelse i december föregående år gjort en framställning till kommunikationsministern med begäran att han skulle utfärda direktiv till länsstyrelserna att följa de regler som trafikutredningen har angivit. Såvitt jag vet har de ännu inte ens fått svar på sin skrivelse.

Det land i Europa som vi framför allt kan få erfarenheter från är Holland. Holland är centrum för nästan halva den interkontinentala lastbilstrafiken inom EEC-området. Där sker en ytterst noggrann prövning av vederbörandes lämplighet att driva ett eget företag, och jag anser det faktiskt nödvändigt att så sker i Sverige också.

När en åkare har en extra papperskorg där han samlar alla papper och när året är slut försöker plöja igenom dessa papper för att se, om han kan göra en deklaration eller inte, så måste man konstatera att det inte råder rimliga förhållanden. När han inte ens har så pass många kronor i fickan att han kan vänta en vecka med att få betalt från lastbilscentralen exempelvis, utan måste ha pengar från dag till dag, då har man varit alltför generös i sin tillståndsgivning. Det kan inte vara till gagn för branschen.

Ur branschens synpunkt är det dessa frågor som är de verkligt primära och viktiga. Hade motionen haft ett syfte i den riktningen hade den haft min fulla förståelse. Visst önskar väl alla en rationell utveckling på den fria konkurrensens bas, men förutsättningen måste vara att tillstånd ges till personer som är lämpade att driva ett eget

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

företag. Alla är det inte bara för att de har ett körkort.

Herr talman! Med dessa ord vill jag tillstyrka utskottsmajoritetens förslag och yrka avslag på den begärda utredningen.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag dröjde något med att begära replik, ty jag tänkte att utskottets talesman kanske skulle instämma med herr Wallmark i det här fallet.

Jag tror att herr Wallmark, som jag förstår representerar en del av tillverknings- och försäljningssidan inom lastbilstrafikbranschen, borde fara ut i landet och tala med åkerierna direkt. Han kanske då kunde få en annan uppfattning om det nuvarande ränte- och kapitalläget på detta område. Från branschens egen organisation har jag fått uppgifter om 10,5—11 procents ränta på de vanliga lånen. Även om det kanske förekommer lån mot 9,5 procents ränta tror jag att dessa lån gäller en ganska ringa del av den lastbils-park som för närvarande rullar på våra vägar.

Herr Wallmark betonar två gånger att 9,5 procent är en mycket anständig ränta, en tolerabel ränta. Jag vill bestrida att så är förhållandet. Jag anser att den räntan är hög för ett företag av denna sort.

Herr talman, Jag vill än en gång yrka bifall till reservationen.

Herr **WALLMARK** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan helt instämma med herr Olsson att en ränta på 9,5 procent är hög. Den är egentligen alldeles för hög, men allting är ju relativt här i livet. När jag här säger att denna ränta är tolerabel ställer jag den i relation till den ränta som vi är nödsakade att ha här i landet på grund av den politik som regeringen bedriver. Det är alltså mot den bakgrunden jag har gjort min invändning.

Sedan säger herr Olsson, att det endast är i undantagsfall som så låg ränta förekommer. Det är det inte, herr Olsson! Som jag redan sagt finns det två stora tillverkare, och båda två har finansieringsbolag. Drygt tre fjärdedelar av de bilar som dessa två företag säljer finansieras genom finansieringsbolagen. Dessa tillämpar 9 procents ränta plus 1 procent cash i finansieringsavgift. Det innebär en total ränta på 9,5 procent. Varje åkare som köper en bil av dessa två företag kan få sådana lån, om han bedöms vara *någorlunda* solvent, och man tillämpar en ytterst liberal bedömning när dessa krediter skall beviljas.

Jag har haft ett sammanträffande med en av de ledande personerna inom branschen för att checka upp dessa förhållanden och få en uppfattning om branschföretagens syn på det hela. Jag kan bara återge vad som sagts mig. Åkeriägarna är fullt tillfreds med att i dagens läge få låna dessa pengar. De har icke hört talas om att någon, som har möjlighet att bedriva sin rörelse så att den kan gå ihop, har blivit nekad sådana lån.

Det är därför, herr talman, jag med stor bestämdhet vågar påstå att kapitalförsörjningen och räntan på dessa lån med hänsyn till dagens ränteläge är bättre i denna bransch än i någon annan bransch som jag har kunnat studera.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag kan ge herr Olsson rätt på en punkt, nämligen när han säger att det efter herr Wallmarks anförande inte finns så stort skäl för utskottets talesman att vidare orda i denna debatt. De klarläggande uppgifter som herr Wallmark här lämnat visar tydligt att det här är fråga om en mycket överflödigt motion, men låt mig göra ett enda tillägg.

Herr Olsson talar om dagens ansträngda kapitalmarknad. Ja, vi vet alla

Ang. kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen

att kapitalmarknaden är ganska ansträngd. Har nu lastbilstrafiken större svårigheter än andra måste väl, herr Olsson, detta betyda att det antingen är på det sättet, att de vanliga kreditinstitutionerna på något sätt sätter lastbilstrafiken — eller småföretagsamheten, som man i olika sammanhang talar om — i strykklasse, vilket ju förnekas av bankinstitutionerna på det bestämdaste, eller också är det så att motionärerna såväl när det gäller småföretagsamheten som när det gäller lastbilstrafiken menar att man här genom statsmakternas ingripande skulle skapa särskilda favörer på kreditmarknaden för dessa företag. Det kan väl ändå inte vara vettigt att för varje slags företagsamhet skapa speciella statliga kreditinstitut. Det vore i allra högsta grad orationellt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten. Tillåt mig bara att göra ett par konstateranden.

När herr Wallmark redogör för läget på området kommer han fram till att marknaden domineras av två stora leverantörer, vilket väl i praktiken innebär att åkerierna ganska väl sitter i händerna på leverantörerna. Bara detta är anledning nog till en utredning. Jag tror inte att detta förhållande befrämjar branschen.

Det förhåller sig i praktiken så, för att använda ett ord som herr Söderberg hade, att denna bransch känner sig vara satt i strykklasse, den blir behandlad på ett annat sätt än andra. Det kan vara olika från fall till fall, men det intrycket får man. Reservationen syftar inte till någon form av särskilda favörer. Vad man vill komma fram till är ett rationellt verkande finansierings-system för detta område liksom staten i andra sammanhang har arbetat i samma riktning för andra företag av liknande slag.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag vet inte om det är nya motiv som har kommit in i sammanhanget, när herr Olsson säger att åkarna är i händerna på biltillverkarna. Det var ett märkligt påstående, det får man verkligen lov att säga. Att köpa är helt frivilligt och att låna pengar är helt frivilligt. Skall jag tolka det så, att man är »i händerna» på dem som ger så utomordentliga förmåner att man får låna till en relativt låg ränta på upp till fyra år? Då skulle varje köpare kunna sägas vara i händerna på en leverantör som är beredd att sälja varor och tjänster billigare än alla andra. Skall vi vara överens om att lägga in den tolkningen i det?

Här föreligger inga monopol. Det finns full frihet att köpa alla lastbilmärken i världen i detta land. Vi är ett lågtulland. Vi tar inte mer än fem procent i tull när vi importerar en lastbil. När vi skall sälja exempelvis till EEC-området får vi däremot klättra över en tjugoprocentig tull. Det finns därför alla möjligheter att här köpa vilken produkt man önskar och ordna finansieringen på vilken väg man vill. Jag tycker inte att det uttalande som herr Olsson gjorde var — om vi skall uttrycka det mildt — riktigt välöverlagt.

Överläggningen ansågs härmed slutförd, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 140, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 44.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av väckta motioner angående kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna m. m.

Till behandling hade statsutskottet förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I:184) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II:246), i vilka motioner hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, såväl ur skattepolitisk synpunkt som med hänsyn till frågans betydelse för den kommunala demokratin, i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* (I:478) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä (II:592), i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag avseende en rationell fördelning av uppgifter och kostnader för samhällsuppgifter mellan staten, landstingen och primärkommunerna samt att därvid skulle beaktas den demokratiska principen, att den instans, som beslutade en utgift, även skulle betala den.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I:184 och II:246 samt I:478 och II:592 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson, Ivar Johansson, Harry Carlsson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Ståhl* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:184 och II:246 samt i anledning av motionerna I:478 och II:592, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Frågan om prövning av kostnadsfördelningen mellan staten, landstingen och primärkommunerna var uppe till ingående behandling i samband med den stora skatteutjämningsreformen vid fjolårets riksdag. Jag kan därför förkorta debatten med att hänvisa till de många remissyttrandena och övriga argument som då ventilerades. Utskottet vitsordar i sin skrivning liksom i fjol frågans stora betydelse och framhåller de svåra problem

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

som kommunerna ställs inför på grund av de stegrade kostnaderna, framför allt inom sjukvården och skolväsendet. Men utskottet anser att man bör avvakta verkningarna av den beslutade skatteutjämningsreformen innan man begär en utredning om kostnadsfördelningen mellan staten, landstingen och kommunerna.

Liksom jag gjorde när frågan behandlades förra gången, vill jag gärna understrika den stora betydelse skatteutjämningsbeslutet innebär för kommunerna, inte minst i de norra delarna av landet. Men jag vill som talesman för reservanterna starkt framhålla, att skatteutjämningsreformen inte löser frågan om en rättvis och riktig kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Såväl landsting som primärkommuner är inne i en intensiv utveckling med nya och vidgade åtaganden och ständigt stegrade kostnader. De kommunala investeringarna har från 1960 till 1965 ökat med 10,6 procent per år. Kommunernas utgifter motsvarar nu över 15 procent av bruttonationalprodukten mot endast 9 procent i början av 1950-talet.

De stora utgiftstegringarna har tvingat kommunerna att höja utdebiteringarna mycket kraftigt. Utdebiteringen var 1965 i genomsnitt 17:25 per skattekrona, vilket innebär en höjning med 80 procent sedan 1950. Trots att skatteutjämningsbeslutet trätt i kraft vid innevarande års början har utdebiteringshöjningen inte avstannat. För i år uppgår primärkommunernas utdebitering till i genomsnitt 18:29, och av tillgängliga rapporter att döma torde de beslut som i höst har fattats om utdebitering för nästa år innebära kliv upp emot 19 kronor. Färska prognoser talar om 20 kronor före eller omkring 1970. Skatteutjämningsbeslutet innebär en viss utjämning mellan kommunerna, dock inte så stor som man beräknade i propositionen, men det har inte kunnat

hindra att kostnadsövertäckningen från staten till kommunerna har fortsatt.

Förhållandet är lika aktuellt för landstingen som för primärkommunerna. Sjukvårdskostnaderna ökar med väldiga belopp. Jag kan nämna att medan nettokostnaden för sjukvård i Gävleborgs län under innevarande år beräknas till 65 miljoner kronor, kommer den att fördubblas redan efter fem år enligt den prognos som framlagts. Landstingen har ju på kort tid övertagit både provinsialläkarväsendet och mentalsjukvården från staten, och dessa beslut torde innebära betydande kostnadsövertäckningar på landstingen.

Ett studium av landstingens årsbok ger vid handen, om man gör en jämförelse över tio år från 1956 till 1966, att landstingens nettoutgifter för hälso- och sjukvård har ökat så att årets belopp är fyra gånger så stort som för tio år sedan. Utgifterna för undervisning och vård av psykiskt efterblivna är åtta gånger så stora, utgifterna för undervisnings- och bildningsverksamhet sex gånger så stora, utgifterna för social verksamhet tre gånger så stora och utgifterna för övriga ändamål fyra gånger så stora som för tio år sedan.

Motionärerna vänder sig inte mot en decentralisering av förvaltningen av olika uppgifter. Det är mot kostnadsövertäckningen man vänder sig, eftersom den medför betydande nackdelar vilka inte har skattepolitiskt prövats. Den kostnadsökning som har drabbat kommunerna har begränsat deras rörelsefrihet. Den rent lokala verksamheten har blivit lidande på att de stora uppgifter som staten har lagt på kommunerna har tagit allt tillgängligt utrymme i anspråk. Med nuvarande kostnadsfördelning har den kommunala självstyrelsen inte de avsedda möjligheterna.

Den kraftiga höjningen av kommunalskatten drabbar genom sin proportionella verkan låginkomstgrupperna särskilt hårt. Detta skulle med nuvarande läge för dessa grupper vara anledning

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

nog till en utredning om kostnadsfördelningen.

Jag vill erinra om ett av de remissvar som avlämnades i samband med skatteutjämningskommitténs förslag föregående år. Då förordade de tre kommunförbunden liksom flertalet landsting och många andra remissinstanser, att frågan om en prövning av kostnadsfördelningen mellan stat, landsting och kommun skulle tas upp till avgörande snarast möjligt. Ett så entydigt remissyttande från så många inflytelserika remissinstanser borde rimligen leda till att riksdag och regering verkligen försökte angripa den aktualiserade frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den i ärendet avlämnade reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag vill en smula kommentera föreliggande motioner och utskottsutlåtandet om dem. Motionernas syfte kan vi för vår del inom den kommunistiska gruppen i riksdagen instämma i. Det överensstämmer med vad som legat till grund för våra motioner i samma ärende. Senast i fjol motionerade vi om en utredning rörande kostnadsfördelningen.

Jag vill emellertid också något kommentera en annan sak som har direkt samband med denna frågeställning. I centerpartimotionerna talas vid upprepade tillfällen om önskvärdheten av en reell kommunal självstyrelse. Vad motionärerna innefattar i begreppet reell kommunal självstyrelse vet jag inte med absolut säkerhet, och det behöver därför inte nödvändigtvis betraktas som polemik när jag ett ögonblick dröjer vid denna fråga som så många gånger återkommer i centerpartimotionerna.

En total kommunal självstyrelse är i våra dagar enligt min uppfattning för det första inte möjlig och för det andra inte heller önskvärd. Om den vore möjlig och om den tillämpades skulle re-

sultatet kunna bli allvarliga sociala eftersläpningar i vissa kommuner och rent allmänt att hinder punktvis restes för en social, ekonomisk och kulturell utveckling i regioner och i landet som helhet. Jag anser att det är självklart att dessa stora frågor kräver helhetslösningar och att således ingen total kommunal självstyrelse är möjlig och inte heller socialt sett godtagbar. Man får inte heller driva självstyrelsebegreppet in absurdum när det gäller sättet för den lokala behandlingen av sociala, kulturella och därmed närbesläktade frågor. Här krävs ett samspel mellan statsmakternas intentioner och det kommunala förverkligandet. Det kan då inte finnas en kommunal suveränitet så långt driven att statliga beslut kan ignoreras.

Jag upprepar att jag inte är säker på att detta bör uppfattas som polemik mot formuleringarna i centerpartiets motion. Jag har likväl velat framhålla det. Men därpå uppkommer frågan om att staten bör ekonomiskt svara för de allmänna angelägenheter som statsmakterna själva beslutar men uppdrar åt kommunerna att levandegöra. Där är det statliga handlandet sådant att den kommunala självstyrelsens funktionsmöjligheter allvarligt äventyras, och dess funktionsmöjligheter bör naturligtvis vara så avancerade som över huvud taget är möjligt. Vidare leder denna övervältring av kostnaderna till skärpta orättvisor i beskattningen och till markerade skillnader i kommunal service olika kommuner emellan — så stora skiljaktigheter i fråga om kommunal service att man måste vara mycket noggrann med i vilken kommun man låter sig födas och leva.

Vi vet ju nu, och det har också påpekats här av herr Johan Olsson, att statsutskottet hänvisade till skatteutjämningsfrågan. Låt mig få deklarera åsikten att den är ingen obetydlighet utan tvärtom ganska betydande, men vad den kan ha för samband med frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna i allmänhet är

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

mycket svårt att förstå. Att fördela statspengar vissa kommuner emellan är åtminstone delvis en annan sak, vilket jag tror att herr Johan Olsson understök i sitt anförande, och i varje fall måste den mängd kommuner, som inte kan få något av dessa bidrag, både tycka och känna att det förhåller sig så. En rimligare kostnadsfördelning var det däremot när staten beslöt överta kostnaderna för polis- och rättsväsendet och i väsentlig grad folkpensionskostnaderna, där man dock, som vi alla vet, överlämnat åt kommunerna att svara för de kommunala bostadstilläggen, vilket enligt vår uppfattning är oriktigt.

Bland andra förslag som vi har ställt kan jag nämna att staten skulle svara för huvudparten av skolkostnaderna. Detta är en sak som centerpartimotionerna nu tar upp, men jag kan inte minnas att man från centerparti-håll understödde vår motion i samma ämne här i kammaren eller i riksdagen och inte heller att man understödde vår motion i fjol om en utredning beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, en utredning som nu i år begärs i centerpartimotionerna. Om centerpartimotionärerna nu blivit litet klyftigare och förständigare än de var i fjol, är jag självfallet glad för det.

Skolkostnaderna är ju en av de mest betungande kommunala utgiftsposterna. Se t. ex. bara på skolöverstyrelsens redogörelse i det statsutskottsutlåtande som vi nyss behandlade om de beräknade skolbyggnadskostnaderna för den närmaste tiden. Av dessa många hundra miljoner kronor årligen får kommunerna svara för 70 procent, vartill kommer alla skolkostnader i övrigt.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag också ta upp ett argument som man ofta får höra i detta sammanhang, nämligen att man ju kan höja kommunalskatten. Ja, gunås, det kan man göra, och herr Johan Olsson bevisade med vissa statistiska uppgifter att man både kan göra det och gör det. Jag får väl utfylla hans resonemang på den punkten

genom att säga att sedan 1950-talets början och till och med årets preliminärbeslut om skatterna har kommunalskatten nära fördubblats. Höjningens storlek beror i betydande grad på låne-restriktionerna och på att staten inte svarar för sin del av kostnaderna för allmänna angelägenheter. Jag vill understryka att jag härvidlag talar om personlig erfarenhet. Inom parentes sagt får vissa kommuner inte heller sådana bidrag som de enligt gängse bestämmelser skulle ha. Så t. ex. har min hemkommun från 1960 års ingång och fram till nu tvingats att till ett belopp av 64,4 miljoner kronor överta kostnader för trafikledsarbeten som inte kunde uppskjutas och som staten skulle ha svarat för via bilskattemedlen. Staden har likväl fått punga ut med dessa 64,4 miljoner, och 64 miljoner kronor är också pengar. Sådana här saker kommer alltså ovanpå de enorma kommunala kostnaderna för skolorna, för åldringsvården, för sjukvården och för handikappvården o. s. v. och ovanpå de följdinvesteringar som kommunerna måste vidkännas i samband med orternas utveckling, industriens utbyggnad och affärslivets utökning.

Jag kan inte finna något fel i — jag vet fortfarande inte om det innebär någon polemik mot centerpartimotionen som är lite diffus på dessa punkter — att omkring 60 procent av samhällsuppgifterna numera ligger hos kommunerna. Tvärtom anser jag att detta är en utveckling som bör fortsätta. Inte heller är det något fel i att kommunerna därmed får något tumma på den egna suveräniteten. Men det är i grunden felaktigt och ur skilda synpunkter djupt oroande att statsmakterna tillåtes vältra över en så betydande del av kostnaderna för dessa angelägenheter på kommunerna.

Jag är därför, herr talman, anhängare av att dessa frågor snarast utredes och att en bättre ordning än den nuvarande så fort som möjligt kommer till stånd.

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Herr Johan Olsson säger att den skatteutjämningsreform som riksdagen för något år sedan beslutade icke löser frågan om kostnadsfördelningen. Det är klart att den reformen inte helt löser den frågan, men den har ändå inneburit en väsentlig förbättring för kommunerna, inte minst för kommuner som har ett svagt skatteunderlag. Därmed har vi också bevisat solidariteten med de människor som bor i dessa kommuner och som därigenom ges möjlighet att få en likvärdig standard med invånare i övriga kommuner.

Här talar herr Olsson om kostnadsfördelningen mellan stat och landsting och påstår att övertagandet av mentalvården inneburit väsentliga kostnadsökningar för landstingen. Men där uttalar sig herr Olsson om saker som han inte känner till. Eftersom övertagandet sker den 1 januari 1967, kan man väl över huvud taget inte veta, herr Olsson, om det kommer att innebära kostnadsövervältring eller inte. Vi förmodar att det på lång sikt kommer att göra det. Men om herr Olsson studeerar landstingens stater för 1967, finner han att konstruktionen är sådan att det inte f. n. kan påvisas någon kostnadsövervältring.

Därtill kommer — om jag talar speciellt om landstingen och sjukvården — att det finns en utredning om kostnadsfördelningen beträffande sjukvården. Denna utredning har ingalunda kommit fram till vad jag tycker är en tillfredsställande lösning på denna punkt, ty vad som föreslås är närmast en avlösning av de s. k. stimulansbidragen som är alldeles onödiga men det blir inga ökade bidrag. I likhet med vad som blir fallet enligt skatteutjämningsreformen föreslås ett enda bidrag, men detta bidrag innebär ingalunda att landsting och kommuner får någon ökad press på sig från statens sida, utan tvärtom får de större frihet att agera. Det är sålunda icke alls så att

den kommunala självstyrelsen begränsas genom detta. Men det kommer år från år motioner från framför allt centerpartiet, där det uttalas att man skall lämna över arbetsuppgifter från primärkommunerna, t. ex. skolväsendet, åldringsvården, socialvården och en del andra saker, vilket i och för sig skulle innebära en väsentlig minskning av den kommunala självstyrelsen. Visserligen överförs enligt förslagen uppgifterna från primärkommunerna till landstingskommunerna, men primärkommunerna får strängt taget inte kvar några arbetsuppgifter av större betydelse. Man kan över huvud taget fråga sig, om primärkommunerna sedan egentligen har några väsentliga arbetsuppgifter kvar.

I fråga om kostnadsfördelningen inom sjukvården har det som redan sagts kommit fram ett förslag som ännu inte förelagts riksdagen. Det innebär att man inte skall göra någon större reform nu, eftersom mentalsjukvårdsöverenskommelsen går ut på att det skall bli nya förhandlingar år 1970, och meningen är att man då skall försöka lösa hela problemet om kostnadsfördelningen mellan stat och landsting på sjukvårdens område.

Vidare har, som herr Adolfsson har påvisat, väsentliga kostnader för arbetsuppgifter som kan betraktas som statliga, t. ex. inom rättsväsendet, numera överförts till staten. Jag tycker att det är alldeles riktigt som sägs i den av herr Ferdinand Nilsson m. fl. skrivna motionen att man bör beakta den demokratiska principen att den instans som beslutar en utgift även skall betala. Men menar man att staten skall betala de flesta av dessa arbetsuppgifter, då slår man totalt sönder den kommunala självstyrelsen. Det måste väl ändå vara klart. Det kan inte vara riktigt att man får ett system där staten betalar kostnaderna, men där kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och landsting skall sitta och besluta om utgifterna. Det vore fullkomligt orimligt.

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Jag tycker att skatteutjämningsreformen, såsom den har utformats, ger utomordentliga möjligheter att skapa den utjämning som behöver ske mellan olika delar av landet. I den mån dess materiella innehåll kan anses vara för dåligt, finns det möjligheter här i riksdagen att besluta om en ändring, men själva systemet som sådant måste väl ändå betraktas som ett mycket gott system.

Herr Olsson menar att detta innebär att låginkomstgrupperna via de ökade kommunalskatterna får en hårdare press på sig. Ja, det kunde väl vara riktigt, om vi nu kunde räkna med att i fortsättningen ändra våra statskatter och få till stånd en ökad progression. Men det finns ingalunda någon åstundan att nå det resultatet. Tvärtom menar reservanterna att man skall gå i motsatt riktning och sänka progressionen i den statliga skatten. Omsättningsskatten — och det gäller i ännu högre grad om den ersättes med en mervärdeskatt som ingalunda kan betraktas som vare sig progressiv eller proportionell utan snarare som regressiv — måste innebära att överför man ännu högre kostnader till staten från den kommunala verksamheten, måste det i sin tur innebära att de lägre inkomsttagarna i samhället får en hårdare press på sig.

Herr talman! Jag har i likhet med de övriga utskottsledamöter som står för majoritetsförslaget inte funnit något skäl till att göra en speciell utredning om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Vi menar att det ständigt pågår sådana överväganden med hänsyn till de omständigheter som uppstår i olika sammanhang och att man bör fortsätta med detta.

Därför ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag får väl börja med att resonera litet med herr Adolfsson. Han var djupt gripen av en del av våra

synpunkter. Han var till och med så gripen — skulle jag vilja säga — att han övertagit ett och annat uppslag som vi framfört under många år och införlivat det med sin arsenal. När han sade att vi inte stödde hans partis framtöt förra året, ber jag honom titta efter i reservationen. Då får han se att det däri uppenbart hänvisas till den föreliggande motionen. Det rörde sig alltså om ett litet misstag. Eljest är det ju alldeles riktigt och klokt och bra, och jag skulle vilja önska honom god fortsättning när det gäller att ta upp flera av de krav som centerpartiet reser. Han får inte adoptera dem alldeles — vi vill ha dem kvar — men han kan gärna få stödja dem. Det är vi bara glada för.

Det var den saken. Sedan vill jag säga något om vad han sade om att vi inte kan räkna med en kommunal suveränitet som står i motsättning mot statsmakterna. Nej, naturligtvis inte. Om man tittar på den motion som väckts av några av oss här, ser han att det klart sägs ifrån att det staten beslutar skall staten betala och det kommunerna beslutar skall kommunerna betala. Det säger ju att vi på intet vis träder den statliga suveräniteten för nära. Däremot undrar jag om det är en så klok och bra politik om staten beslutar utgifter och ålägger kommunerna att sedan utdebitera pengarna på sitt skatteunderlag. I det fallet tror jag att vi inte kommer riktigt bra överens.

Sedan vill jag ägna ett ögonblick åt herr Söderberg. Han gjorde ett litet flankangrepp på herr Olsson när han sade att herr Olsson ännu inte vet hur det kommer att gå med övertagandet av mentalvården. Nej, men praktiskt folk — även herr Söderberg — vet att det inte kommer att bli någon särskilt god affär för landstingen, så som den verksamheten hittills har skötts av staten. När man väl kommer i gång får landstingen väsentliga utgifter, eftersom landstingen, som bor så nära behoven, i längden inte kan finna sig i att mentalsjukvården skötts som den har skötts

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

från Stockholms horisont. Därför är det alldeles klart att överförandet till landstingen kommer att medföra en skatteövertäckning när utbyggnaderna börjar.

En annan sak är att utbyggnaden kommer att dröja något på grund av det svåra ekonomiska läget. Staten kommer inte att medge att det lämnas krediter och byggnadstillstånd, och under den tid upprustningen dröjer kan herr Söderberg gona sig åt att kostnadsökningen för landstingen inte blir så stor, men vi vet av erfarenhet hur det sedan går.

Därefter vill jag beröra en liten rent principiell sak. Jag går inte så mycket in på frågan om en kommunal skatteutjämning. I grund och botten är fördelningen av uppgifter inte en skatteutjämningsfråga utan en fråga om kompetens. Vi vill ha de riksvårdande uppgifterna likformigt lösta, och det kommunala inflytandet måste där vara sekundärt. Men det måste vara en demokratisk princip — jag fattade det så att herr Söderberg och jag var ense på den punkten — att staten skall betala de utgifter som staten bestämmer. Det är inte konsekvent att skicka räkningen till någon annan om man själv har bestämt utgifterna. Herr Söderberg var orolig för att kommunerna skulle besluta utgifter och skicka räkningen till staten, men så behöver det inte ordnas.

Herr Söderberg, som nyss ansåg att man bör vara försiktig när man profeterar, säger att det inte blir mycket av kommunal självstyrelse kvar om man genomför en omfördelning av uppgifterna mellan kommunerna, landstingen och staten i enlighet med de principer som centerpartiet har hävdad. Hur vet herr Söderberg det? Om landskommuner och landsting som nu får betala stora kostnader för uppgifter som staten har ålagt dem, blir det inte stort utrymme kvar för självständig verksamhet. Men hur det skulle bli efter en vetlig uppdelning vet herr Söderberg inte ett dugg om ännu.

Jag slår fast att Västmanlandsutredningen, som herr Söderberg känner väl till, har visat vilken väsentlig del av de kommunala utgifterna som beror på direkta statliga ålägganden, anvisningar och direktiv. Jag behöver inte gå in på detaljer i utredningen, men jag vill säga att den på mig har gjort ett övertygande intryck och att resultaten stämmer med den erfarenhet vi har på kommunalt håll i mina trakter och på landstingshåll.

Vi anser att det är en rikspolitisk uppgift att åstadkomma en likvärdig undervisning, så att alla skall ha samma möjlighet till utbildning, oavsett i vilken kommun de bor. Likaså anser vi motionärer att sjukvården är så väsentlig för folkhälsan att den bör uppfattas som en rikspolitisk uppgift. Särskilt när det var fråga om mentalsjukvården sades det ibland att det gällde att få ett gemensamt huvudmannaskap, men hur är det i verkligheten? På personalsidan är man beroende av statliga utnämningar och av den statliga sysselsättningspolitiken. Om man vill bygga ett sjukhus är man beroende av medicinalstyrelsens godkännande och möjligheterna att låna pengar på en statligt reglerad kreditmarknad. Det reala huvudmannaskapet för sjukvården ligger hos staten, och jag föreställer mig att det reala huvudmannaskapet för mentalsjukvården också kommer att ligga där. Det tycker jag är en fullkomligt klar sak, som man inte behöver diskutera.

Nu säger herr Söderberg att det kommunala arbetet blir fattigt både i primärkommunerna och i landstingen om undervisningen och sjukvården tas bort. Det är inte fråga om den saken, herr Söderberg. Om staten inte har erforderlig apparat, kan kommunerna välvilligt åta sig att klara de här sakerna på det lokala planet. Förutsättningen bör vara att staten, som så att säga lämnar ut dessa uppgifter i kommission, också svarar för de kostnader som vållas av de statliga åläggandena på olika områden.

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

Vi får således skilja mellan de utgifter som kommunerna utför på grund av egna beslut och därför själva bör svara för ekonomiskt och de utgifter som de med en rikspolitisk motivering har fått sig anförtrodda av staten och som de såvitt jag vet gärna fullgör under förutsättning att staten följer den demokratiska principen att den som beslutar en utgift också skall betala kostnaden. Arbetet blir inte fattigare, och allt blir renhårigare ordnat om man lägger upp det på detta sätt.

Herr Söderberg berörde beskattningsförhållandena och tycktes ha en känsla av att vi skulle vara anhängare av att lasta utgifter på kommunerna. Jag förstår inte varifrån han har fått den uppfattningen. Centern har konsekvent kämpat för en avlastning av det mycket ojämna och mångenstädes mycket svaga skatteunderlaget och mot bristen på progressivitet. Jag förstår inte varifrån han fått tanken att vi skulle vara förtjusta i att lasta onödiga bördor på låginkomsttagare i fattiga kommuner. Det har inte varit vår melodi någon gång sedan partiet kom till och kommer inte att bli det i framtiden heller.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till reservationen.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Först ett par kommentarer till herr Söderbergs inlägg.

När jag säger att mentalsjukvården liksom provinsialläkarväsendet torde komma att medföra en kostnadsövervältring på kommunerna bygger jag på en allmän erfarenhet. Jag skulle nästan kunna slå vad med herr Söderberg om att han, därest vi om några år tar upp den här diskussionen igen, kommer att medge att det har blivit nya kostnader för landstingen. Det är inte bara det att vi skall överta verksamheten som den är, utan vi måste också se till att verksamheten förbättras så att den uppfyller de krav som det finns anledning att ställa på mentalsjukvården i dag.

Vi har inte på något sätt drivit en linje som innebär att kommunerna göres arbetslösa. Om det någon gång har yttrats att man skulle vilja överföra viss skolverksamhet till landstingen t. ex., innebär det inte att man tar bort grundskolan från kommunernas verksamhet och därmed ställer dem utan sysselsättning. Det finns många andra exempel som här kanske skulle kunna anföras i diskussionen, men det primära är ju att kommunerna i dag har nödgats ta på sig en allt större utdebitering.

Vid en kommunal utdebitering omkring 18 kronor drabbar detta en kommunal inkomsttagare hårdare än statsskatten ända upp i 35 000 kronors inkomstläge. En person som har 15 000 kronor i årsinkomst har dubbelt så hög kommunalskatt som statsskatt. Detta belyser ju det orimliga i de förhållandena som har uppstått undan för undan utan att det fattats något egentligt riksdagsbeslut om förändringen.

Jag tycker att de skäl som anförts mot förslaget om en utredning på detta område är med hänsyn till de många krav från olika håll ute i landet som ställts synnerligen svaga, och jag skulle gärna vilja efterlysa flera sakskaäl. Jag tror att herr Söderberg själv kan märka de krav som ställs från kommuner och landsting på att denna fråga skall lösas. Jag skulle vilja som ett exempel omnämna vad Värmlands Folkblad skrev i måndags i ett liknande ärende. Man kan anföras detta lika väl som många andra exempel från remissyttranden eller annat håll som skäl för en utredning. Tidningen skriver i sin ledare: »De stora anspråk på samhällslelig service som ställs av både enskilda och företag i de expanderande kommunerna har nu med få undantag drivit upp den kommunala utdebiteringen över eller till närheten av 20 kronor. Alla tecken tyder på att nya höjningar såväl för primär- som landstingskommunala behov snart blir nödvändiga.

Särskilt besvärlig blir situationen i expanderande kommuner där närings-

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

livet har sådan struktur att såväl löntagar- som företagsinkomster är relativt låga i förhållande till andra jämförbara orter. Ett sådant ekonomiskt underlag tvingar i dessa kommuner fram en orimligt hög utdebitering om en med andra kommuner likvärdig samhällsservice skall kunna bjudas företag och enskilda. Det betyder också att i dessa ekonomiskt mindre väl lottade kommuner blir skattepressen på de stora grupperna med små och medelstora inkomster mycket hård. Kommunalnskat- ten är för de små inkomsttagarna en betydligt hårdare börda än statsskat- ten. Kommunerna har inte heller som staten möjlighet att kompensera de mest behövande för det ökade skattetryc- ket.»

Längre fram i ledaren skriver man på följande sätt: »Statsmakterna måste vidtaga åtgärder som ger möjlighe- ter att mera rättvist än nu fördela skattebördan.»

Till sist skulle jag vilja — eftersom detta är en stor och för många kom- munalmän ute i landet vital fråga — efterlysa den ståndpunkt som högern intar. Med de inställningar som olika grupper här har redovisat i dag skulle högern ha en nyckelposition i frågan, och det skulle vara mycket intressant att få veta hur man tänker använda den.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag skall börja med att bemöta herr Olssons inlägg. Han har ju nu ändrat sin formulering. När han ti- digare talade om de kostnader som övervältrades från staten till exempel- vis landstingen, sade han att kostnader- na för mentalsjukvården innebar en be- tydande övervältring. Men det är detta som vi ännu icke vet. Vi torde komma, som herr Olsson säger, att få en över- vältring, men det är absolut felaktigt att säga att det hittills har skett en över- vältring — som herr Olsson sade i sitt första anförande.

Han säger också när det gäller om- ändrade arbetsuppgifter att det inte är centerns mening att ta bort grund- skolan från primärkommunerna. Men är det någon som tror att det skulle vara så lyckat med en delning av huvudman- naskapet så att primärkommunerna skulle svara för grundskolan och lands- tingen för det som är ovanför eller att man exempelvis, som centern vill, skulle överföra åldringsvården och en del av socialvården till landstingen.

Min grundinställning på denna punkt, herrar Olsson och Nilsson, är helt en- kelt att den instans som bäst kan sköta en arbetsuppgift också skall ha ansva- ret för den. Efter mångårig erfarenhet är det min bestämda uppfattning att exempelvis ett överförande av åldrings- vården och viss del av socialvården till landstingen skulle för dem som är i behov av denna vård betyda en verklig försämring. Jag är nämligen alldeles övertygad om att primärkommunerna på ett bättre sätt kan sköta den uppgif- ten och hålla kontakt med de vårdbe- hövande. Detta är för mig det väsentli- ga och icke frågan om vilken part som skall betala. Jag betraktar det som full- ständigt otillfredsställande att vi jämt och ständigt skall ha detta resonemang om kostnadsövervältringen från stat till kommun och att det skall påverka våra förhandlingar för att lösa frågan på ett vettigt sätt. Detta gällde inte minst för- handlingarna mellan stat och landsting i fråga om mentalsjukvården. Det vä- sentliga var att vi skulle få en samord- ning av all sjukvård för att på bästa sätt tjäna de sjuka människorna. Det kan inte vara riktigt att vi bara skall se detta som en skattefråga.

Jag förstår mycket väl, herr Olsson, att det skulle vara bra att få ökade statsbidrag. Det kommer motioner, fort- farande främst från centerpartiet och folkpartiet, vid olika tillfällen om t. ex. vården av de partiellt arbetsföra, och den därmed sammanhängande rehabi- literingsverksamheten, där man menar att staten skulle göra väsentligt större

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

insatser. Men om man sedan går ut och tittar på de olika landstingen finner man att exempelvis ett landsting betalar ut mellan 3 och 5 miljoner kronor för den verksamheten, medan ett annat landsting — där för resten en av herr Nilssons medmotionärer sitter som en av de ledande — nöjer sig med att betala ut 200 000 kronor för samma uppgift. Eftersom förhållandena är sådana ute i våra landsting och kommuner att beslutade arbetsuppgifter också måste betalas, är det alldeles klart att det kommer att påverka våra skatter, och det måste vi ta hänsyn till. Då är det mycket enklare, herr Olsson, att komma med sådana krav i riksdagen. Sedan kan ni ändock med gott samvete försöka inbilla människorna att slutsatsen blir att man kan begära sänkta statsskatter. Det resonemanget är inte riktigt renhårigt.

Vi skall göra klart för oss att tar vi på oss nya arbetsuppgifter skall de också betalas. Därför tror jag det är riktigtast att den som beslutar sig för en utgift också skall se till hur kostnaden skall täckas.

Herr Ferdinand Nilsson menar beträffande övertagandet av mentalsjukvården att »herr Söderberg kan för tillfället gona sig åt de goda ekonomiska förhållanden som har uppstått». Under de fem år som den första avtalsperioden omfattar har vi naturligtvis framför allt av personella skäl men också på grund av andra bristande resurser tyvärr inte möjligheter att göra den upprustning av mentalsjukvården som skulle vara önskvärd.

Avtalet gäller fram till 1970/71. Då skall det träffas en ny överenskommelse, och då får vi möjligheter att besluta om hur fördelningen skall ske. Herr Nilsson har vid andra tillfällen hänvisat till Västmanlandsutredningen — »som herr Söderberg väl känner till», säger han. Ja, herr Nilsson, det gör jag mycket väl, eftersom jag hade äran och nöjet att sitta som ordförande i den rådgivande nämnd som stod till utred-

ningens förfogande. När denna utredning talar om att 80 à 85 procent av kommunernas utgifter bestäms av riksdagen, så förhåller det sig ju ändå på det sättet att den sektor som kommunerna har att bestämma över inte är begränsad till de återstående 15 procenten, ty inom ramen för de 85 har kommunerna ett betydande spelrum att fatta beslut om hur det hela bör ordnas.

Vad beträffar herr Nilssons motion är jag tillfredsställd med att kunna konstatera att herr Nilsson i alla fall är en av de få inom borgerligheten som har upptäckt att det finns ett kommunalt samband. Han skriver nämligen att den demokratiska principen bör beaktas att den som beslutar en utgift även skall betala den. Det är ju alldeles klart att detta samband finns och att de beslut som fattas här i riksdagen påverkar kommunerna i mycket hög grad. I fråga om hälso- och sjukvårdsfrågor måste jag dock säga att herr Nilsson har sett på dessa frågor uteslutande från Uppsalas horisont — icke från Kungsängens utan från Uppsalas — ty han har fullkomligt missförstått hela arbetsfördelningen mellan landsting och statliga myndigheter. I fråga om Akademiska sjukhuset i Uppsala är landstingets rörelsefrihet inte så stor, men det beror ju på att Akademiska sjukhuset är ett undervisningssjukhus för vilket staten tar på sig väsentliga kostnader och därför måste ha ett visst inflytande över. När det gäller våra övriga sjukhus ute i länen — centrallasarett och normalsjukhus — existerar inte detta förmynderskap, om herr Nilsson skulle vilja använda det ordet.

Herr Nilsson har tagit fasta på vad MCA-utredningen har sagt i sitt betänkande och framför allt vad medicinalstyrelsen har påpekat där. Emellertid är denna utredning ute på remiss, och vi har ännu inte tagit ställning till den. Att medicinalstyrelsen kan lägga sig i var landstingen skall bygga sina sjukhus är fullkomligt fel, herr Nilsson. Medicinalstyrelsen försökte härom året

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

lägga sig i frågan om Jönköpings läns landsting skulle få bygga ett lasarett i Vetlanda eller inte. Medicinalstyrelsen fick bakläxa av inrikesdepartementet som då hade hand om dessa frågor. Sedan är det en annan sak att medicinalstyrelsen i själva verket hade rätt — man borde inte ha förlagt ett normallasarett till Vetlanda — men principen fastslogs att medicinalstyrelsen icke skall befatta sig med var ett lasarett skall ligga. Landstingen är suveräna att bestämma sådana saker. Jag har sysslat med hithörande frågor i 15 år och kan vitsorda att jag aldrig lagt märke till att medicinalstyrelsen velat lägga sig i sådana angelägenheter med undantag för vetlandafallet. Medicinalstyrelsen är ju mera ett rådgivande organ i fråga om sjukhusens utformning m. m. sådant.

Vidare måste herr Nilsson ha lyssnat dåligt eller också har jag uttryckt mig litet suddigt — det kan vara endera delen eller kanske båda. Han säger att det skulle bli fattigt i kommuner och landsting om man skulle få det ordnat på det sätt som jag har tänkt mig. Jag har ingalunda sagt här att de primärkommunala uppgifter som man nu har talat om från centerpartiets sida skulle överföras direkt till staten utan att de skulle övergå till landstingen. Där har vi naturligtvis kommunal självstyrelse, men jag tror att det ur andra synpunkter skulle vara olyckligt om man skulle centralisera dessa arbetsuppgifter till landstingen, vilket jag redan sagt.

Sedan tycker jag att herr Nilsson kommer in på ett mycket underligt resonemang. Han säger precis tvärtemot vad han har skrivit i motionen. Han menar där att den som skall klara en arbetsuppgift också skall betala den. Han säger nu att här kan staten mycket väl besluta om olika arbetsuppgifter, och sedan kan man överlåta åt kommunerna att klara dem på lokalplanet, men staten skall svara för kostnaderna.

Ja, det är väl alldeles orimligt. Herr Nilsson, jag har när det gäller mentalvårdsutredningen deltagit också i ut-

redningen om statsbidrag, och vi var alla överens om att vi ingalunda ville ha ett system där staten skulle svara för kostnaderna hundraprocentigt. Vi var alldeles på det klara med att skulle man ställa ett sådant krav — att staten hundraprocentigt skulle svara för alla kostnader och alltså bara betala de räkningar som kom ifrån landstingen — då måste det innebära att staten också skulle vilja ha ett bestämt medinflytande. Det är alldeles naturligt. Då vore det fullständigt onödigt att göra denna reform, därför att då befann vi oss i stort sett i samma läge som tidigare. Det skulle bara innebära att landstingen skulle få den formella ansvarigheten för skötseln av sjukhusen, men beslutanderätten skulle ligga hos den som har att betala kostnaderna.

Det är därför som vi från landstingens sida absolut inte vill vara med om ett sådant system. Vi vill ha absolut handlingsfrihet när det gäller hur vi skall ordna sjukvården. Om man då skulle ordna det på herr Nilssons sätt så att staten skall svara för kostnaderna men sedan skall kommunerna åtaga sig att administrera vården på det lokala planet, det vore väl ändå inte så enkelt som herr Nilsson vill göra det till.

Sedan menar han att jag skulle ha uttryckt den meningen att man från centerpartiets sida skulle vara så förtjust i att belasta de små inkomsttagarna. Då man nu från borgerlig sida är så intresserad av att få ett nytt system i fråga om omsättningsskatten, alltså en mervärdesskatt, och om man inte är intresserad av att öka progressionen i den statliga beskattningen är det väl alldeles klart att om man nu överför kostnader från kommuner och landsting till staten måste det också betalas på något sätt. Det måste betalas genom det ökade uttaget av mervärdesskatt. Eftersom detta uttag ingalunda är progressivt utan som jag tidigare sagt snarare regressivt så kommer det att belasta de små inkomsttagarna i landet. Medborgarna vet att riksdagen

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

har beslutat de och de skatteuttagen men ställer dem inte i direkt kontakt med de beslutade utgifterna. När det gäller beslut av landstingen och kommuner får man mera påtaglig känning av de skatteökningar som blir följden av de beslut som fattats. Oavsett om stat eller kommun betalar kan vi helt enkelt inte komma ifrån att det måste innebära en ökning av skatterna för de lägre inkomsttagarna när nya utgifter tillkommer inom den *offentliga* sektorn.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så lätt att utforma ett kort genmäle efter herr Söderbergs lilla replik, ty den berörde ju det mesta. Jag skall emellertid börja mitt anförande med att slå fast, att när herr Söderberg försöker lägga ansvaret för den ökade indirekta beskattningen på de borgerliga partierna är det väl något missvisande, eftersom de borgerliga partierna röstade emot omsättningskatten då den genomfördes. När det sedan varit fråga om justeringar har jag heller aldrig röstat för någon omsättningskatt; därför har jag väldigt gott samvete, herr Söderberg.

Herr Söderberg var inne på litet av varje. Han talade om skolkostnaderna. Ja, hur är det? Hur mycket har vi inom kommunerna att säga till om i det fallet? Är det något väsentligt vi nu har att fatta avgöranden om? Kommer vi långt när det gäller lärartillsättningarna? När det gäller förläggningen av skolor får vi inte ens bestämma hur många meter från landsvägen en skola skall ligga, o. s. v. Har vi så mycket mer att säga till om än när det gäller expenser — krita, svamp och liknande saker, eller när det gäller vem som skall laga skolfrukostarna och sådant? Har vi så förskräckligt mycket att förlora? Har vi inte det systemet, herr Söderberg, att staten bestämmer uppgifterna, medan en del av kostnaderna drabbar kommunerna? Förhållandena är väl ungefär så.

Sedan övergår jag till sjukvården. Jag förstår att herr Söderberg resonerar som så, att han trodde att det skulle behövas någon upprustning inom mentalsjukvården eller att det skulle komma att bli någon upprustning inom de närmaste fem åren. Då begriper jag varför Västmanlands läns landsting på väsentliga punkter gjorde upp med statsmakterna före de andra landstingen i samma del av landet. Vi hade den uppfattningen att den nya uppgiften skulle skötas på allvar, och vi är säkra på att det under de närmaste, kanske till och med de två, åren inte blir så stora utgiftsökningar; men att man skulle behöva hålla på i fem år, det visste jag inte var herr Söderbergs uträkning.

Jag vill också något beröra den allmänna uppläggningsen av det kommunala bidraget, eftersom herr Söderberg vidkändes en form av andligt faderskap för Västmanlandsutredningen. För den som är intresserad vill jag säga, att utredningen återfinnes i tidskriften Kommunernas ekonomiska planering 1959. Uppgifterna visar att av nettokostnaderna för ett representativt antal kommuner i Västmanlands län kommer 82 procent på den statligt reglerade sektorn. Man är alltså inne på det systemet. Kunde man inte tänka sig att staten lämnar den administrativa handläggningen av en del av dessa saker men själv tar ansvaret för kostnaden? Det tycker jag är rimligt och riktigt. Vad kommunerna beslutar om på egen hand tycker jag det däremot är lika rimligt och riktigt att kommunerna skall svara för. Gör staten sitt, får vi i kommunerna större resurser att utträtta både det ena och det andra.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Johan Olsson har efterlyst högerns ståndpunkt i denna fråga. Jag tycker att det väl framgår alldeles klart av vår röstning i statsutskottet, vilken mening vi biträder. Vi

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

bildar ju majoritetsunderlag för utlåtandet.

Jag kanske därutöver får säga, att vid behandlingen av frågan om skatteutjämningsystemets införande tillät jag mig anföra, att jag principiellt inte hade något emot en utredning om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Jag framhöll dock redan då, att vi borde avvakta verkningarna av den skatteutjämningsreform vi just var på väg att besluta om. Det finns ingen annan mening hos mig i dag, eftersom det ju bara är ett år sedan reformen beslöts. Och det sägs uttryckligen i utskottets utlåtande följande: »Såvitt utskottet kan finna saknas för närvarande anledning att avvika från den av utskottet i fjol hävdade uppfattningen att man först bör avvakta verkningarna av det nya systemet» etc. Jag vill också erinra om att denna reform vid införandet beräknades i runda tal ge kommunerna mellan 700 och 800 miljoner kronor, men redan första året denna reform tillämpades i verkligheten uppgick de belopp, som kommunerna fick, till en bit över miljarden. Det finns alla skäl att tro att ännu mer pengar kommer att överföras till kommunerna nästa budgetår; men det får vi se när finansplanen presenteras.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr OLSSON, JOHAN, (cp):

Herr talman! Om nu högern inte principiellt har någonting emot en utredning, tycker jag tidpunkten vore lämplig att medverka till ett beslut om en sådan. En utredning tar ju tid, och man kunde under arbetets gång ta del av resultatet av den pågående skatteutjämningsreformens verkningar.

Jag vill gärna instämma i herr Söderbergs åsikt att den som bäst kan sköta en uppgift också bör ha den, vare sig det nu är kommunen, landstinget eller staten. Där har vi inga delade meningar. Men det är frågan om kostna-

derna för dessa uppgifter som vi diskuterar. Jag skulle vilja fråga herr Söderberg hur långt han är beredd att gå när det gäller höjning av kommunalskatten. Av alla tillgängliga prognoser kan vi konstatera att den under de närmaste åren kommer att höjas i oavbruten takt. Hur långt kan man gå med ett proportionellt uttag av kommunalskatten, herr Söderberg? Vore det inte skäl i, med den vetskap vi har om den närmaste framtiden, att redan i dag fatta beslut om en utredning?

Man har här blandat in huvudmannaskapet för t. ex. de gymnasiala skolorna. Det är inte på något sätt, såvitt jag förstår, en partiangelägenhet än så länge. Själv har jag haft sympatier för en utredning i den frågan, men det ärendet får vi diskutera nästkommande år.

Till slut säger herr Söderberg att det inte är renhårigt av centerpartiet att år efter år begära denna utredning, när man samtidigt kräver sänkt statsskatt. För det första har vi inom centerpartiet inte krävt någon sänkt statsskatt, och för det andra ställs som bekant kravet på utredning från så många betydande instanser och organisationer, att man inte kan bortse från att det verkligen är sakligt stöd bakom det kravet.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Jag vill till herr Olsson säga att jag ingalunda påstått att det inte var renhårigt att begära denna utredning, men jag har sagt att det inte är renhårigt att här tala om att man skall överföra till statsskatterna allt mer och mer av utgifterna, när man sedan inte vill vara med och betala kostnaderna.

Herr Olssons fråga om hur långt kommunalskatten enligt min mening kan höjas är det absolut omöjligt att besvara. Vi får helt enkelt resonera på det sättet, att kräver medborgarna allt mer och mer av ökad service inom sjukvården, på utbildningsområdet o. s. v.

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

så måste vi klara kostnaderna oavsett om de kommer på statsskatten eller kommunalskatten. Det är ingen skillnad.

När det gäller kommunalskattens höjd behöver herr Olsson bara gå till sin egen kommun Järvsö och konstatera, att man där just nu får ett skatteutjämningsbidrag av cirka 15 kronor per skattekrona — för varje hundralapp man tjänar i Järvsö lämnar alltså staten 15 kronor för att förbättra kommunens finanser. Det är väl på detta område vi skall gå vidare men samtidigt låta kommunerna ha en viss möjlighet att själva besluta om olika angelägenheter.

När herr Ferdinand Nilsson säger att herr Söderberg inte skulle tas på allvar vill jag till sist säga att jag, efter herr Nilssons senaste anförande, är absolut på det klara med att herr Nilsson kan man inte ta på allvar. Det är fullkomligt omöjligt, därför att jag har ingalunda sagt att det inte skulle behövas en standardökning inom mentalsjukvårdens område. Det är mig fullkomligt fjärran att ha en sådan uppfattning. Höjd standard är tvärtom absolut nödvändig, men det är frågan om vad som är möjligt att göra inom avtalsperioden.

Vidare uttalar sig herr Nilsson i en fråga som han tydligen inte vet någonting alls om. Han säger att Västmanlands län gjorde upp i frågan om mentalsjukvården före de andra landstingen. Det är, herr Nilsson, förlåt uttrycket, en ren lögn, därför att Västmanlands läns landsting var det sista som gjorde upp med den statliga förhandlingsnämnden om mentalsjukvården. Herr Nilsson bör nog läsa på litet bättre till nästa gång.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I anslutning till vad som senast sades här skulle jag vilja understryka att detta är en fråga som man har anledning att se mycket allvarligt på. Det gäller hur vi skall ordna kommunal service på ett tillfredsställande

sätt, till vilka kostnader vi skall göra detta och hur vi skall fördela dessa kostnader mellan olika instanser — mellan stat och kommun.

Skatteutjämningskommittén, där man hade att pröva frågan om både en kommunal skatteutjämnning och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, sade i sin skrivning avslutningsvis, att det *inte* varit möjligt att inom den begränsade ram som stått till buds pröva den stora frågan om kostnadsförhållandet mellan stat och kommun liksom inte heller uppgiftsfördelningen. Den frågan kvarstår att lösa. Man kan diskutera tidpunkten för en fortsatt utredning. Med den tid det tar och med det stora fält det rör sig om finns det anledning säga, att den utredningen bör komma ganska snart om man inom rimlig tid skall få fram ett resultat.

Det har sagts att detta inte bara är en skattefråga, vilket i och för sig är riktigt. Det är dock också en skattefråga när den kommunala utdebiteringen per skattekrona under en 15-årsperiod har stigit från ungefär 10 kronor till närmare 20 kronor, vilket säkerligen blir fallet när vi får fram siffrorna efter de i år beslutade uttaxeringarna för kommande år. Jag tillhör ett län som förr betraktades som ett lågskattelän. När jag nu ser på de utdebiteringar vi har i länet måste jag konstatera att vi har fått mellan 19 och 21 kronor för en lång rad kommuner i total kommunal utdebitering.

Det finns anledning att begrunda vart vi är på väg. Man kan inte glida förbi detta problem så enkelt som herr Söderberg gjorde här beträffande den fråga han fick av herr Olsson, nämligen hur stora kommunala skatter vi tål. Herr Söderberg bör väl ändå ha en personlig uppfattning på denna punkt. Kan vi ta mer än 20 procent av medborgarnas inkomster i kommunal skatt? Vi skall ju dessutom betala statsskatt. Det är ju också på det sättet att man även vill ha några kronor kvar därutöver för egen del. Det är om detta man

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

har en diskussion i dag i andra sammanhang.

Det har kommit in många områden i debatten. Man har diskuterat mentalsjukvård, åldringsvård, åldringssjukvård, utbildningsväsende o. s. v. Det har sagts att vi väl ingenting vet om hur stora kostnaderna blir för mentalsjukvården framöver, och man har sagt att vi ännu inte tagit på oss några kostnader i det avseendet. Detta är väl en sanning med modifikation. Vi har på landstingssidan tagit på oss vissa kostnader för mentalsjukvården så till vida att vi i stor utsträckning inrättat psykiatriska avdelningar vid länslasareten för att på det sättet skapa ett komplement till kroppssjukvården och till den mentalsjukvård som tyvärr inte har kunnat fungera tillfredsställande i alla avseenden. Vi har alltså på landstingssidan tagit på oss vissa kostnader för mentalsjukvården. Jag förmodar att också Västmanlands län har gjort det. Vi har varit överens om den saken; målsättningen har varit att försöka ge en så god sjukvård som möjligt, vårdbehovet har fått vara avgörande.

När man diskuterar utgiftsfördelningen finns det anledning att försöka renodla begreppen en smula. Landstingen får från den 1 januari i år ökade utgifter på vårdsidan eftersom de då blir huvudmän för mentalsjukvården. Det innebär att landstingen praktiskt taget övertar hela sjukvårdssidan; vi har redan långtidsvården. Jag har frågat mig: Vad är det för skillnad mellan åldringssjukvård och långtidssjukvård? Var går gränsen, så som åldringsvården bedrivs i dag vid våra ålderdomshem, när man har ett system med pensionärshem o. s. v.? Jag undrar om det ändå inte ur vårdsynpunkt vore lämpligt att både åldringssjukvården och långtidssjukvården låg under samma huvudman, nämligen landstinget. Vi ger i dag från landstingssidan bidrag till hemsjukvård. Jag vet att man inom Västmanlands län har varit generös på den punkten, kanske något av en före-

gångare då man också stött kommunerna. Jag har *ingen* känsla av att den kommunala självstyrelsen därigenom har blivit mindre.

Om landstingen skall ta på sig ytterligare uppgifter på vårdsidan anser jag emellertid att landstingen i gengäld borde kunna få släppa ifrån sig en del uppgifter på skol- och utbildningssidan. På det området har primärkommunerna huvudmannaskapet både när det gäller grundskolan och det gymnasiala skolväsendet. Härvidlag borde primärkommunerna ta på sig större uppgifter än de för närvarande har. Med hänsyn till det omflyttningsområde som vi lever i och med hänsyn till utbildningens allt större betydelse på olika nivåer finns det anledning att säga, att de kostnader som här uppstår borde kunna bestridas i väsentligt högre grad av staten, framför allt när det gäller yrkesutbildning och gymnasial utbildning.

Det är angeläget att man gör en översyn av uppgiftsfördelningen och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun på dessa områden.

Under debatten har också diskuterats frågan om vem som svarar för den ena och den andra uppgiften och vem som beslutar om de olika utgifterna. Det är ändå så — det har också Västmanlandsutredningen visat, som här har åberopats — att 80 å 85 procent av de kommunala utgifterna är reglerade genom lag och författning. Hur man praktiskt skall klara dessa utgifter på den kommunala sidan återstår för kommunalmännen att reda ut. Jag tror att man förbehållslöst kan säga att kommunalmännen har gjort betydande insatser för lyckade lösningar. Men utvecklingen är nog så bekymmersam. Den väldiga kostnadsstegringen har gjort att det kommunala skatteuttaget har fått lov att höjas från 10 till 20 kronor. Vi kan inte komma förbi att det drabbar framför allt de lägre inkomsttagarna; ju större andel av inkomsten som faller på kommunalskatten desto mera

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

drabbas just de små inkomsttagarna, även om också de andra drabbas mycket hårt.

Det har här talats om mervärdesskatt, om en ökad omsättningsskatt o. s. v.; jag vet inte om det ingår i något slags skattefilosofi från herr Söderberg när han ägnar dessa skatter viss uppmärksamhet. Men låt mig säga på den punkten, att jag senast i maj månad här i kammaren anmälde — jag har gjort det tidigare också — mycket stor tveksamhet mot att införa en mervärdesskatt innan vi vet hur en sådan verkar för de små inkomsttagarna. Får jag också säga som jag sade i samma debatt, att jag har den bestämda uppfattningen att det är angelägnare att komma till rätta med kommunalskatterna och deras storlek än att minska progressiviteten.

Det var intressant att höra herr Åkerlunds deklaration att man i högerpartiet för närvarande inte är intresserade av någon utredning om uppgifts- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Ett sådant uttalande är ändå ganska anmärkningsvärt, när den kommunala utdebiteringen har fördubblats under en 15-årsperiod — ja, det är kanske inte så märkligt; vi har ju i en debatt tidigare i dag fått den märkliga deklaration att en ränta på 9,5 procent är, som orden föll, »en mycket anständig ränta». Det är kanske också på det sättet, att en kommunal utdebitering av 20 kronor betraktas som en anständig utdebitering, om man kan sänka skatterna för de stora inkomsttagarna. Jag har, herr talman, en annan uppfattning än högern på dessa punkter.

Låt mig avslutningsvis säga att av de skäl som här anförts och med den utveckling som vi har fått på den kommunala kostnadssidan finns det all anledning att göra en utredning om uppgifts- och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Med hänvisning till detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har redan besvärat kammaren två gånger och ämnade inte återkomma, om det inte varit så att jag blivit beskylld för att ha lämnat en felaktig uppgift. Jag vill, herr Söderberg, försäkra att på ett mycket tidigt stadium av förhandlingarna meddelade det socialdemokratiska landstingsråd, som var vår huvudförhandlare i dessa frågor, att Västmanlands läns landsting hade accepterat regeringens förslag. Uppgiften har sedan icke ändrats. När det formella avslutet kom till har jag inte kontrollerat.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det kanske vore på tiden att herr Nilsson nogga kontrollerade de uppgifter han får, så att han inte för fram fullständigt felaktiga uppgifter som i detta fall. Men vi vet alltså att herr Nilsson för fram uppgifter utan att först ha kontrollerat dem.

Jag begärde ordet närmast med anledning av att herr Carlsson ställde en fråga till mig om kommunalskatten. Han frågade om herr Söderberg ändå inte hade en personlig uppfattning. Herr Carlsson kan vara övertygad om att herr Söderberg har en personlig uppfattning på denna punkt. Den personliga uppfattningen är att när medborgarna kräver ökade insatser från kommunernas och statens sida, alltså begär att servicen till allmänheten skall ökas, då måste denna service betalas på ett eller annat sätt. Det spelar ingen roll om detta sker på den kommunala eller den statliga sidan, kostnaderna måste ändå gäldas. Det blir närmast en fråga om hur man skall ta ut kostnaderna. Med det skattesystem vi har i dag — och då man inte kan vinna någon anslutning för att vi skall belasta de högre inkomsttagarna mera genom att öka progressionen — måste vi täcka kostnaderna i form av omsättningsskatt eller kanske mervärdesskatt. Då håller inte längre resonemanget om att det är en

Ang. kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna

övervältring på kommunerna och på de lägre inkomsttagarna. Det gör det samma om kostnaderna betalas av kommunerna eller på annat sätt, ty även om det är staten som betalar kostnaderna, kommer det till sist tyvärr att drabba de lägre inkomsttagarna hårdast. Därför tror jag att det helt enkelt är nödvändigt att den part, som beslutar en utgift, också själv tar ansvaret för hur utgiften skall betalas.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill ta ad notam herr Söderbergs vidhållande av sin uppgift angående Västmanlands län och mentalsjukvården. Han uppmanade mig att kontrollera det socialdemokratiska landstingsråd som lämnat en annan uppgift. Jag betraktar detta landstingsråd som en trovärdig och bra förhandlare, och jag har ingen anledning att springa och kontrollera av honom lämnade sakuppgifter. Men jag skall framföra till honom herr Söderbergs hälsning.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara att konstatera att herr Nilsson åberopar en person som inte har möjlighet att försvara sig här och tala om hur det verkliga sakförhållandet var. Detta belyser i ännu högre grad herr Nilssons metoder att debattera.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Carlsson säger att det är egendomligt att jag vill avvakta med utredningen, när kommunalskatten fördubblats under de senaste femton åren. Skatteutjämningsreformen genomfördes i fjol, och den tillkom i avsikt att ge kommunerna en betydande hjälp. Den hjälpen blev större än man räknade med när reformen beslöts. Som jag sade finns det skäl att tro att hjälpen kommer att bli ännu större. Då tycker jag att det finns alla skäl

att vänta och se, åtminstone någon tid, innan vi tar upp även denna andra i och för sig viktiga fråga.

Vad herr Carlsson sedan säger om räntan hör inte hemma i detta sammanhang.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Får jag först säga till herr Åkerlund att trots att man pumpat in mera pengar över skatteutjämnningen till kommunerna, ökar utdebiteringen både på landstingssidan och på den kommunala sidan i oroväckande grad. Det gör att det finns anledning till utredning om uppgifts- och kostnadsfördelning.

Får jag slutligen bara säga till herr Söderberg, att jag har den uppfattningen att de kostnader som vi tar på oss för reformer på olika områden skall betalas. Jag tror inte herr Söderberg kan säga att vi från centerhåll springer ifrån vårt ansvar därvidlag. Vi vill se till att kostnaderna betalas efter bärkraft och förmåga och inte som i detta fall genom en övervältring på framför allt de små inkomsttagarna, dels genom införande av en omsättningskatt som tas ut från den första inkomstkronan, dels genom en kommunalskatt som drabbar främst de små inkomsttagarna. Det är detta vi har reagerat mot.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Får jag då fråga herr Carlsson direkt, om han menar att vi skall täcka de ökade kostnaderna genom en ökad progression av statsskatten?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig

finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 141, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 40.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-myndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. riksdagens lokalbehov

Föredrogs änyo bankouts-kottets utlåtande nr 47, i anledning av dels skrivelse från riksgäldskontoret angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken, dels mo-

tioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter m. m.

Bankouts-kottet hade i detta utlåtande behandlat en skrivelse från fullmäktige i riksgäldskontoret och vissa motioner, vilka alla berörde riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga.

I anslutning till att frågan om anslag för kronans förvärv av fastigheten i kvarteret Vinstocken vid Gustav Adolfs torg i Stockholm våren 1965 prövades av riksdagen, hade riksdagen uppdragit åt fullmäktige i riksgäldskontoret att framlägga förslag beträffande riksdagsledamöternas arbetsrumsfråga. I november samma år överlämnade fullmäktige till bankouts-kottet en utredning i ämnet, vari föreslogs, att i nämnda fastighet skulle direkt för riksdagens räkning utnyttjas huvuddelen av bottenvåningen samt källarvåningen, vilka utrymmen föreslogos disponerade av riksdagsbiblioteket inklusive riksdagens upplysningstjänst. Härutöver skulle vissa lokaler i kvarteret Rosenbad friställas för riksdagens räkning av utrikes- och handelsdepartementen mot att dessa erhöles motsvarande lokaltillskott i kvarteret Vinstocken eller annorstädes. På bankouts-kottets hemställda godkände riksdagen de av riksgäldsfullmäktige framlagda riktlinjerna, dock med undantag bland annat för förslaget om flyttning av riksdagsbiblioteket. Beträffande sistnämnda fråga fingo fullmäktige i uppdrag att verkställa viss kompletterande utredning.

Resultatet av den nya utredningen hade redovisats i ett betänkande, som riksgäldsfullmäktige överlämnat till bankouts-kottet med skrivelse den 10 mars 1966. I detta betänkande behandlades ingående hur de avsedda lokalerna avsågos bliva utnyttjade av riksdagsbiblioteket. Riksdagens upplysningstjänst, vilken enligt riksdagens beslut borde kvarstanna i riksdagshuset och vilken för övrigt från och med den 1 juli 1966 överförts från riksdagsbiblioteket till riksdagens förvaltningskontor, omfattades icke av den tilltänkta flytt-

Ang. riksdagens lokalbehov

ningen. De genom bibliotekets flyttning ledigblivna lokalerna i riksdagshuset hade enligt en detaljerad plan föreslagits bliva utnyttjade huvudsakligen för arbetsrum m. m. åt riksdagens ledamöter.

Tillsammans med riksgäldsfullmäktiges skrivelse hade utskottet till behandling upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

dels den i anledning av skrivelsen väckta motionen nr 659 i första kammaren av herr *Kajser*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att någon flyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken icke skulle komma till stånd,

dels ock de likalydande motionerna nr 42 i första kammaren av herr *Hübnette m. fl.* och nr 76 i andra kammaren av herr *Turesson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att utreda möjligheterna att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar få fram för riksdagsledamöternas behov erforderligt antal arbetsrum samt parkeringsutrymmen för deras bilar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande skrivelse ävensom den därav föranledda motionen I: 659, måtte *dels* besluta om åtgärder för anskaffande av arbetsrum för riksdagsledamöter, m. m., i enlighet med vad utskottet i utlåtandet angivit, *dels* uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och styrelsen för riksdagsbiblioteket att var på sitt område föranstalta om förverkligandet av dessa åtgärder, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännna vad utskottet i utlåtandet anfört om utnyttjande av lokaler i kvarteret Vinstocken för riksdagsbibliotekets räkning;

2. att motionerna I: 42 och II: 76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet bland annat tillstyrkt av styrelsen för riksdagens förvaltningskontor förordade åtgärder, vilka innebure, att bibliotekets läsesalar samt expedition och övriga tjänstelokaler skulle kvarstanna på nuvarande plats medan däremot delar av bokmagasinen skulle utrymmas i samband med en partiell flyttning av bokbeståndet främst till valvutrymmena i kvarteret Vinstocken. Härigenom komme utrymmen att friställas dels för 29 rum i våningarna under andra kammarens plenisal, dels för fem rum i entresolvåningen.

Reservation hade avgivits, utom av andra, av herrar *Hilding*, *Nils Theodor Larsson* och *Ullsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande skrivelse och med avslag på motionen I: 659 måtte *dels* besluta om åtgärder för anskaffande av arbetsrum för riksdagsledamöter, m. m., i enlighet med vad reservanterna angivit, *dels* uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor och styrelsen för riksdagsbiblioteket att var på sitt område föranstalta om förverkligandet av dessa åtgärder, *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännna vad reservanterna anfört om utnyttjande av lokaler i kvarteret Vinstocken för riksdagsbibliotekets räkning.

I denna reservation framlagt förslag innebar bland annat, att riksdagsbiblioteket skulle flyttas till kvarteret Vinstocken.

Herr **HILDING** (fp):

Herr talman! Det är sannerligen en för riksdagens ledamöter och deras arbetsförutsättningar angelägen fråga som behandlas i detta bankoutsottsutlåtande.

Antalet arbetsrum för ledamöterna har ju, som alla i detta hus känner till,

sedan lång tid tillbaka varit helt otillräckligt. Vad värre är: läget har på den senaste tiden blivit om möjligt än sämre. Tio arbetsrum står för närvarande till de 384 ledamöternas förfogande! Inför denna våldsamma disproportion måste man fråga sig, hur vi betar oss när vi försöker göra nytta så att säga på egen hand. Det finns väl lika många svar på den frågan som det finns ledamöter, men jag är alldeles övertygad om att svaren har i varje fall ett drag gemensamt, nämligen ineffektiviteten. Jag tror att vi alla är ense om att vi skulle kunna göra en bättre insats i riksdagsarbetet, inte bara kvantitativt utan också med tanke på kvaliteten, om vi fick bättre arbetsförhållanden. Flera arbetsrum hör därvid till det allra angelägnaste önskemålet. Målsättningen bör vara ett rum per ledamot.

Det tändes en hoppets låga när staten för något år sedan förvärvade Skandinaviska bankens byggnad vid Gustav Adolfs torg. Det är den som utgör kvarteret Vinstocken, och man sade att dess utrymmen skulle i varje fall till någon del få disponeras av riksdagen. Om riksdagen i dag fattar beslut i enlighet med bankoutskottets förslag är dessvärre denna låga släckt — och släckt för lång tid framöver. Det är andra makter i vårt samhälle som lagt beslag på denna byggnad; den har blivit en filial till kanslihuset. Men i rättvisans namn skall det också tilläggas, att riksdagen i utbyte får trösta sig med 60 rum i kvarteret Rosenbad som snart skall vara tillgängliga.

Man skall visserligen inte tala om den snö som föll i fjol, men jag kan inte låta bli att erinra om förslaget att riksbanken skulle överta de lokaler som Skandinaviska banken lämnade. Därmed hade man dels vunnit att riksdagen långt tidigare än som nu blir fallet hade fått överta riksbankens nuvarande lokaler och dels hade riksbanken, som ju är en penningvårdande inrättning, sluppit bygga ett palats på Sveriges dyraste tomtmark vid Sergels

Ang. riksdagens lokalbehov
torg. Detta utmärkta förslag fälldes emellertid av riksdagen.

I dag gäller frågan en utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken. Detta har tidigare föreslagits av riksgäldsfullmäktige, men det nya organet riksdagens förvaltningskontor har efter sin prövning föreslagit en kompromiss, som i korthet innebär att man endast flyttar en del av bokförrådet till de gamla bankvalven men i övrigt låter riksdagsbiblioteket vara kvar i riksdagshuset. Det är ett halvhjärtat arrangemang som vi reservanter inte kan ansluta oss till.

Jag ser för min del frågan på följande sätt. Riksbanken kommer förr eller senare att lämna sin nuvarande byggnad — senaste budet är att det blir tidigast 1975. Då har vi äntligen en möjlighet att åstadkomma ett stort antal välbelägna arbetsrum för ledamöterna. Men denna möjlighet blir givetvis avsevärt reducerad om även riksdagsbiblioteket, som planerna tycks vara, skall placeras i samma byggnad. Det bästa måste därför vara att vi nu, när vi har ett tillfälle, beslutar att flytta hela riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken och låter riksdagsbiblioteket stanna där. Däremot bör upplysningstjänsten, som i växande grad anlitas av ledamöterna, kvarstanna i riksdagshuset. Man får naturligtvis också tänka sig en låneexpedition här i riksdagshuset som håller kontakten med riksdagsbiblioteket.

Stöd för denna uppfattning har reservanterna inte bara hos riksgäldsfullmäktige utan också hos den biblioteksexpert som yttrat sig över en flyttning av biblioteket till kvarteret Vinstocken. Denna expert — det är överbibliotekarie Odelberg; hans yttrande är intaget på sid. 26 i utskottsutlåtandet — säger nämligen sammanfattningsvis, att projektet med en flyttning från biblioteksmässig synpunkt har fördelar genom en allmän standardhöjning av lokalerna i jämförelse med de nuvarande, med möjligheter till modernisering

Ang. riksdagens lokalbehov

av servicen. Nackdelarna är främst en försämring för riksdagen och för de ledamöter som begagnar sig av bibliotekets tjänster.

Det förefaller emellertid vara så, att ledamöterna i avtagande omfattning utnyttjar biblioteket — i varje fall om man som måttstock på detta utnyttjande väljer antalet hemlån. Jämför man åren 1960 och 1965 har nämligen antalet hemlån minskat från ca 1 800 till ca 900. Totala antalet hemlån har de två senaste åren legat kring 10 000. Den största gruppen låntagare är enskilda forskare. Försöker man bestämma den procentuella andelen av riksdagens hela utnyttjande av biblioteket med utgångspunkt i antalet hemlån, kommer man med en generös bedömning till en siffra på mellan 15 och 20 procent. Men givetvis förekommer också att vi här i riksdagen tar riksdagsbibliotekets tjänster i anspråk utan att detta går att statistiskt redovisa.

Förklaringen till att ledamöterna numera av allt att döma i mindre omfattning använder riksdagsbiblioteket är väl att upplysningstjänsten och dess tränade personal hjälper oss och att vi på det sättet själva slipper forska i hävderna för att få fram önskade uppgifter. Det tycks ju också vara en allmänt omfattad åsikt att upplysningstjänsten under alla förhållanden skall ha sina lokaler i riksdagshuset.

Flyttar man biblioteket men låter upplysningstjänsten vara kvar blir det emellertid nödvändigt att bygga upp ett mindre referensbibliotek för dess räkning. Det är en olägenhet, men den är inte så stor att man fördenskull måste avstå från att flytta ut riksdagsbiblioteket.

Med erfarenhet av hur arbetsrumsfrågan hittills utvecklats för riksdagsledamöterna har jag onda aningar för framtiden. Visserligen får vi genom dagens beslut ett antal rum. Detta är värdefullt och efterlängtat. Att en del av dessa rum uteslutande är ett provisorium, att det är lågt i tak och inte något dags-

ljus och att dessa rum måste rivs, när riksdagshuset så småningom skall byggas om för verksamhet i en kammare, kan man bära med jämnmod.

På något längre sikt inställer sig med all sannolikhet nya behov av utrymmen. För tjänstemännen är arbetsrumsfrågan brännande redan och blir det i än högre grad sedan riksdagen nu fattat beslut om ny personalorganisation. Man kan alltså förutse att riksbankens lokaler, när dessa blir tillgängliga om låt oss säga tio eller femton år, kommer att vara intecknade till sista skrubben. Det gäller givetvis i allra högsta grad, om även riksdagsbiblioteket skall vara med och göra anspråk på dessa lokaler.

Slutsatsen för mig, herr talman, blir alltså att det finns åtminstone tre bärande skäl för en utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken. Den skulle för det första på längre sikt skapa vidgade möjligheter för riksdagen, dess tjänstemän och ledamöter att få sina lokalbehov täckta. För det andra erbjuder kvarteret Vinstocken fullt godtagbara — i vissa avseenden överlägsna — lokaler för riksdagsbiblioteket. Slutligen är riksdagens eget utnyttjande av riksdagsbiblioteket relativt sett begränsat, vilket givetvis inte får uppfattas som någon undervärdering av dess tjänster; men det hör till de faktiska omständigheter som vi bör ta hänsyn till.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Det råder ingen tvekan inom riksdagen om att arbetslokalsfrågan för riksdagens ledamöter allttjämt trots fleråriga diskussioner är högst otillfredsställande löst, eller rättare sagt allttjämt är olöst. Men det är inte så mycket att förvåna sig över. Vi lever ju och arbetar i ett hus från sekelskiftet, och det huset har konstruerats och utformats med hänsyn till erfarenheter

Ang. riksdagens lokalbehov

som nu ligger nära hundra år tillbaka i tiden. Man hade på 1890-talet inom den svenska riksdagen kanske inte några visioner av den föränderlighetens värld som de närmast följande generationerna skulle komma att få uppleva.

När man byggde detta hus efter den tidens uppfattning, nämligen som en magnifik representationsbyggnad, centralt belägen i huvudstaden, och byggde det som arbetslokaler för den svenska riksdagen, svarade det sannolikt mot den dagens och den tidens behov, och man hade kanske ingen aning om den snabba utveckling som skulle komma att ändra behoven; man byggde basant och rejält. Man trodde sig säkert ha funnit den definitiva lösningen för överskådlig framtid. Ändringar i detta hus är det därför nu, ett halvsekel efter uppförandet, ytterst svårt att genomföra. Därav kommer det sig sannolikt också i hög grad, att vi har fört våra årlånga diskussioner omkring vad som kan vara möjligt att göra för att åstadkomma bättre förhållanden beträffande arbetslokaler för den enskilde riksdagsmannens arbete inom husets väggar. Jag tror att det förhåller sig på det sättet.

När vi nu fortsätter att diskutera, mot bakgrund av den debatt som under några år har förts med rätt kort sikt, kan vi skatta oss lyckliga att inga stora ingrepp ännu har skett. Vad som hitintills sagts, gjorts och föreslagits har mera varit diskussionsinlägg i en fråga där man allttjämt söker efter en mera slutlig lösning för vår tid. Jag vill säga att både utskottets och reservanternas förslag som i dag ligger på kamrarnas bord är diskussionsinlägg. Vi har dock en möjlighet till en dellösning så att ett betydande antal rum skulle ställas till förfogande för enskild verksamhet.

Man föreslår att ledamöternas arbetsrum i betydande utsträckning skall förläggas till Rosenbad eller kvarteret Vinstocken, närmast till Rosenbad. Vi kan väl alla vara överens om att det lyckligaste vore om dessa arbetsrum

kunde inrymmas i riksdagshuset, ty det är dock en viss svårighet att övervinna för den enskilde riksdagsmannen att ta en förflyttning från lokalerna här över strömmen till lokaler i ett annat kvarter. Därför finns det viss risk för att användandet av de rum som ligger i Rosenbad kanske inte alla gånger kommer att motsvara förväntningarna. En helt annan frekvens och användning skulle det bli om rummen kunde upplåtas här på Helgeandsholmen.

Här föreligger alltså en olikhet mellan utskottets förslag och reservationen på det sättet att reservationen söker en lösning där flera arbetsrum skulle åstadkommas i detta hus, medan andra organ i riksdagsarbetets tjänst skulle hänvisas till Rosenbad och kvarteret Vinstocken.

En mycket viktig fråga i den ena delen av bankoutskottets utlåtande nr 47 är förslaget om riksdagsbiblioteket. Min personliga uppfattning har mognat fram till att man måste ta ett radikalt grepp och flytta hela biblioteket. Jag vill erinra om vad den tillkallade experten, överbibliotekarien Odelberg, har sagt i sitt utlåtande på sidan 27, där han skriver: »Från de givna förutsättningarna har projekteringen av bankhallen och valvet i Vinstocken för riksdagsbibliotekets del lösts på ett elegant och ur funktionens synpunkt i stort sett tillfredsställande sätt. Undertecknad vill också betona, att den arkitektoniska utformningen av bankhallen med angränsande läsesalar är i hög grad tilltalande. Därest riksdagsbiblioteket kommer att inflytta i Vinstocken, torde få bibliotek, i varje fall i Europa, kunna uppvisa en lika ståtlig och representativ inramning.» Han godtar också arbetsförhållandena. För- och nackdelar i det avseendet har redovisats i närmast föregående anförande.

Det är väl inte sannolikt, har man då sagt, att stationeringsorten för riksdagsbiblioteket definitivt blir Vinstocken. Det är ju meningen att flytta ut riksbanken till en annan byggnad, vid

Ang. riksdagens lokalbehov

Brunkebergstorg, och då skall naturligtvis riksdagsbiblioteket flytta tillbaka till Helgeandsholmen och ta i anspråk bl. a. riksbankslokalerna. Jag återkommer emellertid till vad jag sade i mitt anförandes början om hur basant byggnaderna uppfördes på den här holmen vid sekelskiftet. Riksbankens hus fick då en utformning för bankändamål, och det byggdes på ett sådant sätt att det är nästan hopplöst att förändra byggnaden inuti för andra ändamål. De som har besökt huset och sett hur massivt allting är utfört där och indelat just för speciella ändamål kommer till den uppfattningen att det vore bäst om ingen ändring skedde. Personligen har jag så småningom kommit fram till att det riktigaste vore att riksbanken i framtiden finge stanna kvar i sina hittillsvarande lokaler. Möjlighet finns givetvis att bygga på en andra våning — möjligen med grundförstärkning som en förutsättning — varigenom riksbanken för överskådlig framtid skulle vara försörjd med lokaliteter i det nuvarande riksbankshuset. En sådan lösning vore den billigaste och bästa för riksbankens del och vore också den bästa för biblioteket, som då behövde flytta bara en gång.

Sådana här synpunkter har gjort, herr talman, att jag kommit att ansluta mig till den av herr Hilding m. fl. avgivna reservationen, i vilken jag finner en hel del förnuft. Att det i själva riksdagshuset blir kvar ett referensbibliotek för upplysningstjänstens och ledamöternas räkning är självklart, och den kostnaden bör inte vara oöverskådlig, om man i övrigt finner en sådan lösning lämplig som reservanterna föreslagit.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att också få yrka bifall till den nämnda reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Frågan om anskaffande av arbetsrum för riksdagens ledamö-

ter har behandlats tidigare vid flerfaldiga tillfällen, vilket också påpekats av de föregående talarna. Tyvärr har man inte lyckats komma fram till något vetligt resultat av alla de utredningar som gjorts, och för närvarande är arbetsrumsfrågan rent av skrämmande.

Det förslag som nu ligger på riksdagens bord om en partiell utflyttning av riksdagsbiblioteket kommer inte på något sätt att försämra bibliotekets service till riksdagsledamöterna. Förslaget innebär egentligen att vissa förrådsutrymmen kommer att friställas och att dessa bokmagasin, som tar upp en del av ytorna här nere, sedan kan ställas till riksdagsmännens förfogande. Böckerna kan med fördel vara placerade på andra ställen.

När man då på kort sikt kan ställa 55 rum här i riksdagshuset till ledamöternas förfogande — jag understryker det: på mycket kort tid — och vi sedan lägger till de cirka 60 rum som tillkommer i Rosenbad, måste man väl säga att det är en lösning som bör hälsas med glädje och tillfredsställelse.

Förslaget har utarbetats av riksdagens förvaltningskontor, och som jag tycker på ett snabbt och utomordentligt sätt — det bör kontoret ha ett erkännande för! Jag tror att förvaltningskontoret har möjligheter att inom detta hus leta fram ännu fler utrymmen, som — måhända med mycket små kostnader — kan ställas till riksdagsledamöternas förfogande.

Då jag vet, herr talman, att de mera tekniska detaljerna i dessa frågor senare kommer att belysas av en annan ledamot av utskottet, vill jag begränsa mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talman uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talman.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Både herr Hilding och herr Nils Theodor Larsson har ju väldigt beskrivit alla de fördelar som de har lyckats finna när det är fråga om att flytta riksdagsbiblioteket helt till kvarteret Vinstocken. I deras anföranden framgick det dock inte, såvitt jag kunde fatta, vad något tillfälle att denna totala utflyttning är avstyrkt både av riksdagsbibliotekets styrelse och dess personalförening. Vad styrelsen har anfört är kanske en svartmålning, det kan jag medge. Däremot har jag för min del fäst mig vid vad som anförts från personalföreningens sida och då i all synnerhet vad som anförts på sidan 47 i utlåtandet. Jag skall inte förlänga debatten med att läsa upp vad som där anföres, men enligt mitt förmenande framlägs där mycket goda skäl för att man inte skall flytta hela biblioteket till kvarteret Vinstocken.

Herr Larsson, Nils Theodor, kompletterade det hela med någonting som var en nyhet — enligt hans förmenande skulle riksbanken ligga kvar på det ställe där den ligger, efter ombyggnad och påbyggnad.

Det kanske i detta sammanhang kan vara rätt nyttigt att rekapitulera vad som hänt och hittills har inträffat i försöken att lösa arbetsrumsfrågan för riksdagens ledamöter.

Denna fråga är inte ny utan diskussioner har pågått då och då under lång tid. Det stod redan från början ganska klart att det inte är möjligt att helt lösa rumsfrågan inom själva riksdagshuset. Man kom då fram till att man måste söka utvidgningsmöjligheter utanför huset, och vad som då låg närmast till var ju riksbankshuset.

Det första man då måste ta ställning till var: Vart skall riksbanken ta vägen? Jag vill här erinra om att riksdagen har fattat två beslut för att möjliggöra en flyttning av riksbanken. Det första var att kvarteret Fyrmörsaren vid Brunkebergstorg inköptes och ställ-

Ang. riksdagens lokalbehov
des till riksbankens förfogande, och det andra var att man avsatte icke mindre än 50 miljoner kronor till en nybyggnadsfond för riksbanken.

Så långt har det gått utan några svårigheter. Men så inköptes Skandinaviska bankens byggnad vid Gustav Adolfs torg, och då började svårigheterna. Först talades det om att riksbanken skulle flytta in i bankhuset vid Gustav Adolfs torg, men detta avstogs av riksdagen i full överensstämmelse med vad riksbanken vid det tillfället hade för önskningsar.

Sedan har frågan om utflyttning av hela riksdagsbiblioteket till Skandinaviska banken kommit upp, och det är den frågan som har visat sig vara mycket svårlöst, något som icke minst dagens utskottsutlåtande visar. I detta utlåtande föreslås en partiell utflyttning av biblioteket, och detta förslag har fått stor majoritet inom bankutskottet. Enligt mitt förmenande har styrelsen för riksdagens förvaltningskontor framlagt bärande skäl för sitt förslag. Genomföres detta kommer genom utflyttningen av delar av biblioteket och genom om-disponering av redan befintliga rum ett ganska stort antal arbetsrum att ställas till disposition. Detta ger emellertid icke det totalantal, som anses erforderligt, utan ytterligare rum måste anskaffas. Då riktas blickarna mot riksbankshuset, och man undrar: Hur långt har i dag riksbankens nybyggnadsfråga kommit?

Tyvärre måste man nog konstatera, att det inte är så värst långt. Förutom anskaffandet av tomten och avsättning av medel till en nybyggnadsfond, som ju i och för sig är väsentligt, har man inte kommit längre än att i år en arkitektävling om den nya bankbyggnaden avgjorts. Men det lär efter vad som försports vara ovisst om resultatet kan läggas till grund för den definitiva utformningen.

Nu är det också så, att på tomten vid Brunkebergstorg står en byggnad som används av televerket och denna bygg-

Ang. riksdagens lokalbehov

nad måste rivras, sedan verket flyttat ut. Lösandet av televerkets byggnadsfråga har stoppats, efter vad som försports. Det är därför av vikt för den definitiva lösningen av riksdagsmännens arbetsrumfråga, att åtgärder vidtages för att få fart på även denna byggnadsfråga, vilket inte torde vara så svårt, om man tar hänsyn till de stora resurser som parterna förfogar över.

Jag finner det därför angeläget att riksdagens förvaltningsstyrelse ägnar frågan om riksbankshusets frigörande stor uppmärksamhet. Under tiden är de åtgärder som nu föreslås acceptabla, och i anslutning härtill yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag tycker att det under denna debatt med önskvärd tydlighet har kommit fram, vilken karusell frågan om riksdagsledamöternas arbetsrum har hamnat i. Man spekulerar i att riksbanken skall flyttas. Herr Gustaf Henry Hansson har dock redan talat om för oss vilken komplicerad historia själva flyttningen är, eftersom man måste avvakta telestyrelsens bortflyttande ifrån det hus och den tomt som skall tas i anspråk. Herr Nils Theodor Larsson anser, att man inte skall flytta riksbanken utan låta den vara kvar. Allt detta säger jag som en illustration till den besvärliga karusellen.

Jag kan inte förstå varför man inte skulle kunna ta ett rejält grepp i detta problem och jämsides med de spekulationer som har kommit fram och som inte minst har belysts här i dag — här måste man även ha klart för sig frågan om en författningsreform och ett enkammarhus — göra en utredning av de förslag, som har väckts i motionerna I: 42 och II: 76 av herr Turesson och mig m. fl., och verkligen ta ett krafttag och se om det inte skulle gå att lösa frågan enligt de i motionerna framförda principerna.

Nu har bankoutskottet sagt att en så

genomgripande omdaning måste tas upp i ett större sammanhang, men samtidigt säger utskottet att det förutsätter, att förvaltningskontoret ändå uppmärksammar detta problem och kommer fram med förslag till lösningar. Till sist säger utskottet, att det med intresse motser förvaltningskontorets vidare initiativ i detta ärende.

Jag tycker då att riksdagen helt enkelt skall ge förvaltningskontoret i uppdrag att göra dessa utredningar. För att då göra det samstämigt med vad utskottet har sagt vill vi motionärer nu framställa ett yrkande; i denna kammare blir det alltså jag som står för yrkandet. Ledamöterna skall då vara vänliga och uppmärksamma, att det däri inte bara står talat om de i motionerna framförda önskemålen om en nedsänkning av byggnadskropparna på riksdagsplan, utan även »på annat sätt» säger vi att förvaltningskontoret skall undersöka förhållandena.

Det yrkande jag vill framställa har följande lydelse, nämligen »att riksdagen måtte med anledning av de likalydande motionerna I: 42 och II: 76 besluta att uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att låta utreda möjligheterna att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar eller på annat sätt få fram för riksdagsledamöternas behov erforderligt antal arbetsrum samt parkeringsutrymmen för deras bilar».

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Det är inte, herr Hübinette, någon komplicerad historia att sköta detta byggnadsärende. Det är bara fråga om vad man vill. Ty är det på det sättet att riksbanken verkligen trycker på och vill ha ett nytt bankhus, som är riksbanken värdigt och passar den rörelse som nu bedrivs i riksbanken, så är det inte förfärligt svårt att ordna detta. Men om man inte har något större intresse för det, utan

av alla tecken att döma vill vara kvar där man är, då är det klart att man kan rulla den ena stenen efter den andra i vägen för att slippa en flyttning.

Sedan kanske herr Hübinette har observerat beträffande de motioner, som herr Turesson och herr Hübinette har väckt, att de har varit föremål för undersökningar och utlåtande från kungl. byggnadsstyrelsen. Där får man bl. a. reda på att kostnaderna för dessa arbetsrum överslagsvis uppskattas till mellan 5 och 7 miljoner kronor. Skall man förlägga byggnaderna vid kanalernas sidor så bör man samtidigt lösa garagefrågan och då tillkommer ytterligare mellan 12 och 15 miljoner kronor.

Jag vill inte garantera att dessa siffror är riktiga, men att det kommer att röra sig om mycket stora belopp, den saken är fullständigt klar. Läger jag så till detta att det rör sig om lokaler som ligger under marknivån, är jag fullt övertygad om att esteterna, som det finns ganska gott om i denna stad, kommer att opponera sig. Det faktiska förhållandet är nämligen, att planen mellan riksdagshuset och Norrbro har varit föremål för utredningar under många år, men de har hittills inte lett till någonting. Och det kanske inte dessa motioner heller gör även om de bifalles.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Herr Gustaf Henry Hansson tyckte att reservanterna hade varit väl försiktiga när det gällt att belysa de olika remissyttrandena. Bland annat hade de inte tagit tillbörlig hänsyn till vad riksdagsbibliotekets styrelse och personalförening har sagt.

Nu måste jag i likhet med vad herr Hansson antydde säga, att styrelsens yttrande väl närmast får betraktas som en partsinlägga, och då har jag föredragit att använda mig av den tillkallade expertens, överbibliotekarie Odellberg, yttrande.

Ang. riksdagens lokalbehov

Personalföreningen ställer sig visserligen tveksam till utflyttningen, men om man letar i dess yttrande hittar man även där vissa positiva uttalanden om kvarteret Vinstocken. Såvida det inte är komprimerad ironi måste det ligga någonting i följande stycke: »Personalföreningen noterar med uppskattning den stora beredvillighet som från fullmäktiges sida visats i fråga om att underlätta bibliotekets installation i kvarteret Vinstocken. Nyinredda lokaler, modern biblioteksinredning med tätpackningssystem och plats för teknisk apparatur är obestridligen eftertraktade mål för varje bibliotek. Materieellt förefaller biblioteket således komma att vinna på en utflyttning.»

Sedan har man gjort invändningar med hänvisning till att det blir mera personalkrävande, att det blir sämre för riksdagsledamöterna etc.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag måste faktiskt opponera mig mot herr Gustaf Henry Hanssons uttalande om att detta inte är någon komplicerad fråga. Jag tyckte att han i sitt första inlägg klart och tydligt för kammaren klargjorde, hur komplicerad frågan verkligen är.

När det gäller flyttningen av telegrafstyrelsen har det visst hakat upp sig, och innan det kan bli något beslut om nybygge för riksbanken och någon om-disponering av lokalerna i riksbanken för riksdagens ledamöter tror jag inte att någon i denna kammare finns kvar i livet. Och då kan man väl säga att frågan är av komplicerad natur, herr Gustaf Henry Hansson!

Jag kan medge att de kostnader som redovisas av byggnadsstyrelsen när det gäller de åtgärder som vi föreslår är stora. Jag är fullt medveten om detta. Men var i de centrala delarna av staden och i anslutning till riksdagshuset går det att skaffa fram arbetsrum och lokaler till billigare pris? Det skulle jag, herr Gustaf Henry Hansson, gärna vilja veta.

Ang. försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**,
(h):

Herr talman! Den frågan kan man inte svara på med mindre än att det finns tillgång till mera utförliga ritningar än vad för närvarande är fallet.

Jag vill tala om för herr *Hübinette*, att när beslutet fattades om att reservera tomtmark för riksbanken så var det fullständigt klart att televerket skulle flytta. Men någonting har här inträffat, och det är ingenting komplicerat utan som jag sade i mitt förra anförande endast en fråga om *viljan* att göra någonting. Jag har trott att den var för handen, men den kanske nu kommer till uttryck.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hilding m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om punkten 2, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats

dels bifall till utskottets hemställan,

dels ock, av herr *Hübinette*, att riksdagen skulle med anledning av de likalydande motionerna I: 42 och II: 76 besluta att uppdraga åt styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att låta utreda möjligheterna att genom i riksdagshusplanen nedsänkta huskroppar eller på annat sätt få fram för riksdagsledamöternas behov erforderligt antal arbetsrum samt parkeringsutrymmen för deras bilar.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutsottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr *Hübinette* under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 33.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckta motioner angående försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.

Till behandling hade andra lagutskottet förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 581, av fru *Olsson, Elvy*, och

Ang. försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.

herr *Wikberg*, samt nr II: 707, av herr *Johansson* i Skärstad m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning i syfte att lösa trygghetsfrågan för dem som icke finge den löst genom grupplivförsäkringar, varvid särskilt hemmafruarnas situation måtte beaktas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 581 och II: 707, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av fru *Elvy Olsson* och herr *Johansson* i Skärstad, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp):

Herr talman! Under senare år har försäkringsskyddet och efterlevandeskyddet byggts ut för en stor del människor. Men för en del är frågan inte löst, och den största gruppen där är nog de hemarbetande kvinnorna. Men även för de förvärvsarbetande gifta kvinnorna är efterlevandeskyddet för deras familjer otillfredsställande. Jag skall inte beskriva den svåra situation som efterlevande make och barn ofta hamnar i när mor går bort — det känner alla till. Nu har, som utskottet skriver, motioner i dessa frågor lämnats till pensionsförsäkringskommittén, och jag hoppas att kommittén utför ett gott arbete.

Vad det sedan gäller grupplivförsäkringen, som motionerna mest bygger på, är det alldeles riktigt som utskottet säger, att försäkringsskyddet har lösts avtalsvägen för dem som fått skyddet ordnat. Men för många går det inte att lösa detta avtalsvägen, och de står därför utan grupplivskydd. Här finns bl. a. de hemarbetande kvinnorna, men de är ingalunda de enda som saknar denna försäkring. Även många andra står utanför. Det är mycket otillfredsställande att

de icke kan komma med i försäkringen och därmed få detta skydd för sin familj. Det finns stor anledning att vi försöker finna vägar, så att alla kommer in i detta system, och jag förmodar att vi framöver får diskutera den saken.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Fru **CARLQVIST** (s):

Herr talman! Frågan om förbättring och utökning av det sociala trygghetssystemet för de grupper som man har uppmärksammat i motionen är redan föremål för utredning i olika avseenden, och i utskottets skrivning hänvisas ju också till pensionsförsäkringskommittén som har att utreda bl. a. frågan om införande av en änklingspension eller en försörjarpension. Utskottet har därför inte tyckt att motionen skulle bifallas, utan menar att vi skall vänta tills vi får se utredningens förslag.

Fru Olsson hade ju inte något yrkande. Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder;

nr 64, i anledning av väckt motion angående revisionen av allmän försäkringskassa;

nr 65, i anledning av väckta motioner om studiehjälp m. m. vid de gymnasiala skolorna, såvitt angår resetilllägg;

nr 66, i anledning av väckt motion angående avrundning av priset på läkemedel;

nr 67, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande arbetstillstånd för utlänning;

nr 68, i anledning av väckta motioner angående de sociala förmånerna för

Om förhandlingsrätt för pensionärer

utlänningar, såvitt de angår barnbidrag;

nr 69, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott; och

nr 70, i anledning av väckta motioner om allmän arbetslöshetsförsäkring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förhandlingsrätt för pensionärer

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner om förhandlingsrätt för pensionärer.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr I: 224, av herr *Palm m. fl.*, samt nr II: 289, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag till riksdagen rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för arbetstagare som gått i pension.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 224 och II: 289, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Edström*, *Erik Filip Petersson*, *Ander-son* i Sundsvall och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 224 och II: 289, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för arbetstagare som gått i pension.

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Den fråga som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande har en både lång och ovanlig historia här i riksdagen. Inte mindre än tre gånger tidigare har riksdagen ställt sig positiv till en utredning angående förhandlingsrätt för pensionärer. Två gånger har den bifallit liknande motioner och en gång instämt i vad riksdagen tidigare beslutat. Vi får förutsätta att riksdagen vid dessa tillfällen har varit klart medveten om behovet av en utredning angående rätt att förhandla om pensionsvillkoren.

Det är riktigt som utskottet säger, att det numera förekommer att man i samband med förhandlingar för de aktiva medlemmarna i arbetstagarorganisationerna även förhandlar om de pensionerades villkor, men det får väl anses ur arbetsrättslig synpunkt vara en brist att det inte finns några klara bestämmelser om detta.

Huvudparten av remissinstanserna har också framhållit — och det instämmer för övrigt utskottet i — att det råder oklarhet på denna punkt. Det går igen i de flesta remissyttrandena att man påvisar behovet av ett klarläggande.

Detta förhållande får väl anses motivera den utredning som reservanterna har begärt. Jag tror inte någon betvivlar att det finns anledning att förhandla om de pensionerades villkor och intressen. Pensionärernas situation sådan den för närvarande ter sig måste därför inrymma någonting av en otrygghet, då det beror på den andra partens mer eller mindre välvilliga bedömning, om förhandlingar kommer till stånd eller inte. Utskottet har i sina tidigare utlåtanden räknat upp en hel del problem som kan behöva bli föremål för förhandlingar.

Utskottet säger nu i sin skrivning, att utbyggnaden av ATP-systemet har minskat behovet av förhandlingsrätt för pensionärerna. Detta är väl i och för sig riktigt, men det är ganska lång tid kvar

tills ATP-systemet är utbyggt fram på 1980-talet, och även med ett utbyggt ATP-system kommer det säkerligen att finnas behov av att förhandla om de pensionerades villkor, och då är det inte mer än rätt och riktigt att denna förhandlingsrätt finns inskriven i lagen.

Herr talman! Med hänsyn dels till behovet av sådana förhandlingar och dels till att det råder oklarhet om själva rätten att förhandla och denna sak därmed befinner sig i ett läge, där utredning synes påkallad, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Som den föregående talaren nämnde är detta en fråga som vid åtskilliga tillfällen har varit föremål för riksdagens behandling, och det är också en fråga som vid många tillfällen har varit under diskussion i de fackliga organisationerna, kanske företrädesvis på tjänstemannasidan men även på LO-sidan.

När en facklig organisation vill förhandla med arbetsgivaren om pensionsvillkor för nuvarande medlemmar eller sådana medlemmar som har gått i pension förekommer det inte så sällan, att arbetsgivaren förklarar att han inte är villig att förhandla om pensionsvillkoren för sådana medlemmar som redan har slutat sin anställning och gått i pension. Motiveringen är då, att dessa pensionärer inte är arbetstagare, och eftersom de inte är arbetstagare faller de inte in under 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt.

Nu har problematiken kanske inte så många gånger behövt ställas på sin spets, eftersom arbetsgivarna ofta har sagt: Vi skall lyssna på vad ni har att säga, men vi vill markera att vi inte anser oss skyldiga att förhandla och träffa uppgörelse i dessa frågor.

Rättsläget har bedömts såsom oklart, och detta har föranlett framstötter via de fackliga organisationerna och föran-

Om förhandlingsrätt för pensionärer
lett motioner i riksdagen vid flera tillfällen.

Det framgår av remissuttalandet av arbetsdomstolens ordförande det beskedet att rättsläget är oklart. Man kan inte svara på frågan, om en arbetstagarorganisation har rätt att ta upp förhandlingar och sluta avtal för medlemmar som gått i pension.

Om vi på ett så viktigt område som gäller förenings- och förhandlingsrätten har en punkt som är oklar, skulle jag vilja dra den naturliga slutsatsen, att det bör vara riksdagens sak att se till att vi får rättelse genom en lagstiftning på denna punkt. Jag skulle för min del vilja att det skrivs in i lagen, att en organisation har förhandlingsrätt för medlemmar, som har gått i pension.

Utskottet faller i första hand tillbaka på att arbetsdomstolens ordförande, såsom jag nyss nämnde, har förklarat att rättsläget är oklart. Utskottet säger att denna omständighet synes tala mot behovet av att lagstiftningsvägen lösa problemet. Jag har mycket svårt att följa utskottet i den konklusionen.

Jag kan naturligtvis förstå att man resonerar så här: Låt en facklig organisation driva saken den rättsliga vägen, låt den gå till förlikningsman och låt förlikningsmannen kalla till förhandling. Om arbetsgivaren säger nej, kan organisationen gå till arbetsdomstolen och begära vitesföreläggande. Om arbetsdomstolen då säger att den först måste pröva saken, blir det en rättslig prövning.

Men skall det vara nödvändigt att gå en sådan väg? Skall en facklig organisation behöva skapa irritation och riskera att komma i en motsatsställning mot arbetsgivaren och kanske få svårt att senare träffa uppgörelse? Det riktigaste är väl att man utreder frågan.

Nu har det också sagts att om man skall utreda frågan, måste man i förväg beakta att arbetsdomstolens ordförande har förklarat att här föreligger vissa lagtekniska svårigheter. Det är kanhän-

Om förhandlingsrätt för pensionärer

da riktigt, men att det föreligger lagtekniska svårigheter kan väl aldrig vara något skäl till att vi *inte* skall rätta till någonting som är fel.

Med den innebörd jag har lagt in i motionärernas yrkande tror jag inte att det skall föreligga så stora lagtekniska svårigheter.

Jag vill här skjuta in att i diskussionen också frågan om pensionärsorganisationers förhandlingsrätt har kommit upp. Den saken tycker jag knappast kan passas in i ramen för vår allmänna förhandlingsrätt. Pensionärsorganisationerna, som väl har en uppgift att fylla, kan i varje fall inte förhandla och träffa kollektivavtal, eftersom detta ligger utanför den traditionella ramen för facklig verksamhet här i landet.

Nu har utskottet dessutom sagt, att utvecklingen på hithörande område går i den riktningen, att det praktiska behovet av direkta lagstiftningsåtgärder minskar. Jag vet inte om utskottet menar, att det inte skulle förekomma i dag att arbetsgivare vägrar att förhandla med fackliga organisationer. I så fall får jag hänvisa till att såväl Landsorganisationen som TCO tillstyrkt förslaget om en utredning, och detta hade de naturligtvis inte gjort, om de inte hade menat att det här förelåg praktiska svårigheter och att det därför inte bara var fråga om att lösa ett teoretiskt juridiskt problem, utan att det fanns behov av en utredning. Möjligen har utskottet syftat på att de pensioner, som man vill förhandla om, numera inte utgör så stor del av ålderspensionerna som tidigare. I utskottsutlåtandet hänvisas till att vi har ATP och folkpension o. s. v., men utskottet erkänner ju självt att vissa arbetstagare i framtiden, liksom för närvarande, uppenbarligen kommer att erhålla pensionsförmåner utöver dem som utgår enligt den allmänna pensioneringen. Det är just dessa pensionsförmåner som motionärerna har haft i åtanke, och dessa förmåner är inte obetydliga. De kommer också att finnas i fortsättningen. På industri-

ens område finns exempelvis för tjänstemännens del den s. k. ITP-pensioneringen, och banktjänstemän, försäkrings-tjänstemän och andra har också en sådan pensionering. De har funnit att det föreligger ett praktiskt behov av en sådan förhandlingsrätt som här diskuteras.

Jag vill således, herr talman, framhålla att även om jag inte helt delar den motivering som reservanterna har anfört — jag delar inte uppfattningen om att det behövs någon sorts förhandlingsrätt för pensionärsorganisationer — delar jag i varje fall motionärernas uppfattning att det här gäller en fråga som behöver utredas i den positiva andan, att man ser till att de fackliga organisationerna får en laglig grund för möjligheter att tillvarata pensionärernas intressen.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Palm* (s), fru *Hultell* (h), herr *Schött* (h) och fröken *Ranmark* (s).

Herr **DAHLBERG** (s):

Herr talman! Motionärerna hemställer i sin motion, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till riksdagen rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för arbetstagare som gått i pension. I motionen hänvisas till att en del arbetsgivare har vägrat att inleda förhandlingar beträffande pensionsvillkor för sådana medlemmar av löntagarorganisationer, som redan har gått i pension. Vidare hänvisas till frågans tidigare behandling år 1945 och 1956 här i riksdagen.

Andra lagutskottet har remitterat den förevarande motionen till arbetsmarknadens parter, Svenska kommunförbundet, Stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet, statens avtalsverk, socialstyrelsen och arbetsdomstolen.

Som framgår av utskottets skrivning

har uppfattningarna i remissinstansernas yttranden varit delade. Svenska arbetsgivareföreningen, SACO och Statstjänstemännens riksförbund avstyrker motionerna i sina remissyttranden, under det att statens avtalsverk uttalar tveksamhet beträffande förslaget, i varje fall vad gäller det statliga området, om att införa en sådan ordning att det blir möjligt att ge pensionärerna förhandlingsrätt.

Socialstyrelsen, Landsorganisationen och TCO tillstyrker motionerna, som jag här tidigare nämnt. Kommunförbunden och Landstingsförbundet har ingenting att erinra mot att den begärda utredningen kommer till stånd.

Här har tidigare erinrats om yttrandet av arbetsdomstolens ordförande, och i detta har han inte bara hänvisat till sitt eget yttrande utan även till den uppfattning som de förutvarande ordförandena Arthur Lindhagen och Gunnar Dahlman haft.

Som här nämnts av herr Lennart Geijer råder det för närvarande en viss oklarhet om det föreligger någon förhandlingsrätt rörande pensionsvillkor för sådana medlemmar i arbetstagarorganisationer, som gått i pension; den frågan har inte blivit rättsligt prövad. Utskottet anför att frågan inte varit föremål för prövning i arbetsdomstolen. Man vet alltså inte vilken ställning arbetsdomstolen kommer att inta. Om man skall utreda en fråga måste man ju innan man utreder veta innebörden i den lag man redan har.

Vi är medvetna om att utskottets yttrande i övrigt har en viss aktualitet, men å andra sidan får det mindre aktualitet med hänsyn till att ATP undan för undan kommer in i bilden. Där kan det inte vara fråga om förhandlingsrätt — pensionen är ju reglerad i lag när det gäller den allmänna försäkringen. Det gäller alltså dem som har arbetsgivarpension vid sidan om. Man kommer då också in på de praktiska möjligheterna. Här har tidigare nämnts att det också finns pensionärsorganisa-

Om förhandlingsrätt för pensionärer
tioner. Men vad är det för mening att ge dessa förhandlingsrätt? De kan komma till förhandling, men vilka möjligheter har de att uppnå något reellt resultat? De har ju inga maktmedel till sitt förfogande. Det enda de kan säga är att de inte tar emot några pensioner, men det har ju ingen effekt i den mening som det här gäller.

När man i det praktiska livet tar upp pensionsvillkoren sker det i samband med förhandlingar när det gäller de aktivas löner. Då tar man upp pensionsvillkoren för dem, som kommer att pensioneras framgent, men det förhandlas också om dem som redan har uppnått pensionsåldern. Inom den offentliga sektorn har man gett tillägg till dessa pensionärer och på så vis löst frågan.

I fortsättningen måste arbetstagarnas organisationer visa solidaritet mot de medlemmar som redan är pensionärer. Det måste de göra utifrån den utgångspunkten att de själva en gång kommer att bli pensionärer och att det måste ligga i deras intresse att bevaka pensionärernas villkor. Då har de också den ordinarie organisationens maktmedel till sitt förfogande när de tar upp förhandlingar. Det är väl dit vi skall sträva. Ytterst få arbetsgivare förhandlar väl enbart om dem som kommer att bli pensionärer så småningom, medan de vägrar att förhandla om dem som redan är pensionärer. I praktiken tar man upp även sådana förhandlingar, även om de rent arbetsrättsliga förhållandena i lagstiftningen inte är helt klarlagda.

I den verklighet, som vi lever i, har detta inte vållat några större problem. Hade det kommit fram några större problem är det självklart att man gått till arbetsdomstolen och begärt dess besked. Det har man inte gjort. Trots att lagstiftningen nu har varit i kraft i trettio år har det inte förekommit några fall av den arten, utan man har kommit överens med arbetsgivarna för de pensionärer vilkas rätt man haft att bevaka.

Om förhandlingsrätt för pensionärer

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Jag vill anknyta till herr Dahlbergs anförande med ett par synpunkter.

Jag kan hålla med om att frågan inte gäller något stort antal pensionärer. Det kan inte med siffror anges hur många de är. Men en sådan synpunkt får man inte lägga på en rättslig fråga. Det skulle vara beklagligt om riksdagen skulle införa den principen, att man inte fäster så stort avseende vid en lagstiftningsfråga som kan rätta till en oklarhet endast för ett litet antal människor.

Vi är från båda hållen överens om det väsentliga, nämligen att det råder oklarhet. En sådan otydlighet bör man väl inte hålla sig med hur länge som helst, utan man bör göra lagen tydlig och klar. Jag tycker att pensionärerna mycket väl bör kunna tillförsäkras förhandlingsrätt och att de besvärigheter, som skulle vara förenade med att klarlägga detta, inte kan vara så stora att de skall få undanskymma en så viktig rättsfråga som det här gäller.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Tråkigt nog råder en viss förvirring om vad motionärerna har syftat till, och jag vill inte alldeles utesluta möjligheten att motionärerna själva bär en del av skulden till det, eftersom det inte är klart utsagt i motionen att man syftar till förhandlingsrätt för fackliga organisationer i fråga om medlemmar som gått i pension. Hela mitt anförande, herr Dahlberg, syftade uteslutande på det. Där emot är jag fullkomligt på det klara med att det inte finns anledning att utreda frågan om förhandlingsrätt för pensionsorganisationer, ty de kan ju inte fungera som fackliga organisationer i det här sammanhanget.

Vad frågan gäller är de bekymmer som de fackliga organisationerna har, både på LO-sidan och på TCO-sidan. Om dessa bekymmer finns enbart på TCO-sidan vet jag inte, men jag kan intyga att där är frågan om förhandlingsrätt för pensionärer ett problem. I TCO:s yttrande över motionen står också, att det är önskvärt att en utredning kommer till stånd rörande arbets-tagarorganisationens förhandlingsrätt för medlemmar som gått i pension. Det är vad som avses och ingenting annat.

Herr Dahlberg kan dock vara ursäktad, ty jag finner att t. ex. SACO, som herr Dahlberg åberopade, har missuppfattat vad motionärerna har menat. SACO säger i sitt yttrande, att det inte finns någon anledning anta att pensionärernas intressen bättre skulle kunna tillvaratas om även pensionsorganisationer förde förhandlingar med arbets-givarparterna. SACO har tydligen liksom herr Dahlberg trott, att motionen syftade till någon sorts förhandlingsrätt för pensionsorganisationer.

För att alla möjligheter till missuppfattning skall undanröjas vill jag, herr talman — jag hoppas att det är tillåtet — ändra mitt yrkande så att det avviker något från reservationens kläm. Jag yrkar således att riksdagen, i anledning av motionerna I: 224 och II: 289, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till riksdagen rörande förhandlingsrätt för arbetstagarorganisation beträffande medlemmar som gått i pension.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Herr Erik Filip Petersson sade att det här inte bara gäller ett fåtal. Det vet man inte. Men det är uppenbart att hade detta varit en väldigt stor fråga, så hade arbetstagarorganisationerna redan fört frågan vidare till arbetsdomstolen eller fått den klarlagd på annat sätt. Jag tror därför att det i praktiken har gått till på det sättet, att de har kommit till tals med sin ar-

hetsgivare och kommit till uppgörelser även när det gäller pensionärerna.

Vad så beträffar herr Lennart Geijers yttrande är det ju så, att reservanterna i sitt utlåtande direkt säger, att det är uppenbart att det finns ett starkt och legitimt behov av förhandlingsrätt för pensionärerna antingen genom de fackliga organisationer, som nu förhandlar på arbetsmarknaden, eller genom pensionärernas egna organisationer. Det är alltså fortfarande reservanternas uppfattning, att de inte bara avser att redan befintliga organisationer skall ha förhandlingsrätt för sina pensionärer, utan att även de speciella organisationer, som består av pensionärer, skall erhålla sådan förhandlingsrätt.

Råder det någon oklarhet på denna punkt är det tydligen inte bara hos motionärerna, utan också hos reservanterna.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag vill endast deklara att jag i detta ärende är av exakt samma uppfattning som herr Lennart Geijer. Mitt instämmande gäller alltså hans senast framställda yrkande.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Det har under debattens gång uppstått ett meningsutbyte huruvida även pensionsorganisationerna skulle få förhandlingsrätt eller den skall tillkomma enbart arbetstagarorganisationer, som i samband med att de förhandlar för de aktiva också skulle få rätt att förhandla för de redan pensionerade.

Nu är det ju på det sättet, som det här har sagts, att de rena pensionsorganisationerna inte kan sätta det vanliga krigshotet bakom sina ord under en förhandling. Jag tror därför inte att de kommer att spela så stor roll. Får en arbetstagarorganisation, som förhandlar för sina aktiva, förhandla också för sina pensionärer, kommer väl detta att

Om förhandlingsrätt för pensionärer i sin tur inverka så att man för andra pensionärer gör på samma sätt.

För att nu rätta till det hela ber jag, herr talman, att få återta mitt yrkande och instämma i det yrkande som herr Geijer har gjort. Jag hoppas att det skall medföra den klarhet i debatten som man tycks eftersträva på vissa håll.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; detta yrkande finge, fortsatte herr förste vice talmannen, anses kvarstå till följd av instämmanden i herr Lennart Geijers tidigare anförande; samt

3:o), av herr *Geijer, Lennart*, att riksdagen i anledning av motionerna I: 224 och II: 289 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till riksdagen rörande förhandlingsrätt för arbetstagarorganisation beträffande medlemmar som gått i pension.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till det förslag, som innefattades i reservationen.

Herr *Geijer, Lennart*, äskade emellertid votering om kontrapositionens

Om inrättande av trafikhaverikommissioner

innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 71 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till det av herr Geijer, Lennart, under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Geijer, Lennart, under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Geijer, Lennart*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 62.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 72, i anledning av väckt motion om inrättande av en civil inskrivningsnämnd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om krediter till s. k. familjeskogsbruk; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om avskrivning av kvarstående arbetarsmåbrukslån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande och memorial:

nr 53, i anledning av väckt motion om statligt stöd åt av landsting bekostad vård utomlands; och

nr 54, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om inrättande av trafikhaverikommissioner

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av väckta motioner om inrättande av trafikhaverikommissioner.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 20, av herr *Erik Filip Petersson*, samt II: 34, av herr *Hamrin* i Jönköping och herr *Börjesson* i Falköping, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att tillskapa en landsomfattande organisation, i form

Om regionala samarbetsorgan för vägfrågor

av speciella trafik haverikommissioner, i syfte att åstadkomma vidgad konkret kunskap om de faktorer, som bidroge till uppkomsten av särskilt svåra trafikolyckor på våra gator och vägar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I:20 och II:34 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETERSSON, ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Såsom motionär i detta ärende vill jag bara göra ett par korta påpekanden.

Motionen syftar ju till att få fram ökad forskning om orsakerna till trafikolyckorna. Om önskvärdheten härav bör inte råda några delade meningar. Det egendomliga i detta sammanhang är emellertid det remissyttrande som rikspolisstyrelsen avgivit. Jag citerar något av dess yttrande: »Styrelsen säger sig slutligen vilja gentemot motionärernas uppfattning hävda att den hittillsvarande trafiksäkerhetsforskningen givit goda kunskaper om olyckornas orsaker — — —.»

Gentemot detta vill jag ställa statens trafiksäkerhetsråds yttrande, och jag citerar därifrån: »I motionerna framhålls att vår kännedom om de verkliga orsakerna till trafikolyckorna är tämligen begränsad. Detta torde vara riktigt.» Det ger anledning till att man allvarligt får fundera över huruvida inte statens trafiksäkerhetsråd här har en riktigare uppfattning om behovet av trafik haverikommissioner. Det framgår sedan ytterligare av remissyttrandena att vi har ett stort behov av en fortsatt forskning på detta område.

Även på en annan punkt har rikspolisstyrelsen avgivit ett egendomligt yttrande. Den säger att erfarenheterna hittills av haverikommissioner har varit negativa. Även mot detta kan man sätta ett yttrande från de andra remissinstanserna. Jag skall emellertid inte fördjupa mig i detta, utan jag vill ge utskottet

en honnör för att man behandlat denna fråga så grundligt. Jag vill särskilt påpeka det som kanske är mest väsentligt i behandlingen, nämligen när utskottet säger att resurser saknas för en fortsatt forskning på detta viktiga område, och jag hoppas att motionens behandling på sitt sätt skall leda till att sådana resurser kan åstadkommas och denna viktiga forskning utvecklas.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr **SÖRLIN** (s):

Herr talman! Det är ett mycket brännbart ämne som behandlas i förevarande motioner, men utskottet har vid sin behandling av ärendet funnit att remissinstanserna har varit ganska kallsinniga mot motionsyrkandet. Utskottet har också, som herr Petersson nyss anförde, ansett att resurser saknas för att just nu kunna göra något ytterligare på detta område. Vidare vill man avvakta den försöksverksamhet som pågår.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om regionala samarbetsorgan för vägfrågor

Föredrogs anyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner om regionala samarbetsorgan för vägfrågor.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 637, av herr *Åkerlund*, samt II: 769, av herr *Bengtson* i Solna och fru *Kristensson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppdraga åt Kungl. Maj:t att utreda möjligheterna att särskilt i de större stadsregionerna införa regionala samarbetsorgan för planering av viktigare vägfrågor av gemensamt intresse för regionen.

Om regionala samarbetsorgan för vägfrågor

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 637 och II: 769 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag är motionär i denna fråga och vill med anledning därav säga några ord om vad det gäller. Detta är en fråga som i första hand berör Stockholms stad och län men även andra storstadsregioner, särskilt göteborgsområdet och malmö—hälsingborgsområdet.

Vi har åstadkommit en samverkan mellan Stockholms stad och län för att lösa vissa besvärliga frågor som rör exempelvis bostadsproduktionen och trafiken. Den fråga vi närmast har aktualiserat i detta sammanhang gäller samverkansformer för trafiken. För närvarande är läget det att spårvägs- trafik, busstrafik och båttrafik sköts kommunalt, medan däremot järnvägs- trafiken omhänderhas av staten. Vi har åstadkommit viss samverkan beträffande spårvägstrafiken, busstrafiken och båttrafiken, d. v. s. den kollektiva trafik som går med dessa trafikmedel. Beträffande samverkan med den andra spårbundna trafiken, statens järnvägar, har också betydande och viktiga kontakter tagits, och därvid försöker man lösa förortstrafikens problem på bästa sätt.

På ett område råder emellertid betydande oklarhet, och det gäller vägarna. Det är alldeles nödvändigt att ha ett underlag för att föra fram bussar och bilar. Det är där vägarna spelar roll, men detsamma gäller broarna, och väg- och brobyggen hör till statens uppgifter.

Här har vi ett lysande exempel i det sätt varpå frågan om Lidingöbron har handlagts, en fråga som jag naturligtvis har särskild anledning att intressera mig för. Vi kan konstatera hur kommunikationsminister Palme reser landet runt och inviger den ena jättebron

efter den andra, medan en av landets absolut mest trafikerade broar befinner sig i ett dåligt skick och frågan om en ny blir försummad. Jag skall inte i dag ta upp en diskussion om var ansvaret ligger för det läge vari frågan om Lidingöbron befinner sig. Det är emellertid alldeles klart efter en interpellationsdebatt här i kammaren att det behövs en samverkan mellan de tre parter som har anledning att intressera sig för Lidingöbron, nämligen staten — genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — Stockholms stad och Stockholms län.

Motionärerna vill i princip att en organiserad samverkan skall komma till stånd mellan de politiska instanser som handlägger vägfrågor inom denna region. Förslaget avvisas emellertid; dock är det inte helt klara avstyrkanden på den punkten. Av remissinstanserna förklarar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sig beredd att i ökad utsträckning ställa sig till förfogande och bispringa med byggnads- och trafikplanering och att över huvud taget erbjuda ett förbättrat tekniskt och ekonomiskt bedömningsunderlag. Däremot vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte ta ställning till frågan om ett samarbetsorgan där politiska instanser skulle få vara med. Styrelsen säger att det ligger utanför dess bedömningsområde. Svenska stadsförbundet tillstyrker vår motion, medan Svenska kommunförbundet avstyrker den. Nu är ju kommunförbundet inte direkt intresserat i denna fråga, vilket däremot stadsförbundet av självklara skäl är.

Allmänna beredningsutskottet har behandlat motionen och avstyrker den med en ytterst knapphändig motivering. Det kan väl ifrågasättas om inte denna motion helt enkelt är felremitterad. Den skulle inte ha gått till allmänna beredningsutskottet utan till statsutskottets fjärde avdelning som handlägger vägfrågor. Nu har den emellertid gått till beredningsutskottet.

Det förefaller åtminstone mig som om beredningsutskottet egentligen inte rik-

Om regionala samarbetsorgan för vägfrågor

tigt vet vad saken gäller. Utskottet säger bara i sitt utlåtande att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall omorganiseras enligt ett förslag härom. Det sägs också att vissa organisatoriska förändringar möjliggör en förbättrad teknisk service vid handläggningen av de här aktuella frågorna. Men därutöver sägs ingenting från beredningsutskottets sida. Utskottet föreslår att motionerna skall avslås med den motivering som att riksdagens prövning av det framlagda förslaget bör avvaktas innan åtgärder i det i motionerna avsedda syftet ifrågasätts. Detta är knappast en formulering som jag kan godta. Till att börja med har riksdagen ännu inte bestämt huruvida den skall godta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Man tycker att det vore rimligt att ett beslut om den saken förelåg först. Den i motionen aktualiserade frågan bör inte göras beroende bara av ett framlagt förslag, hur sannolikt det än kan vara att riksdagen kommer att godta förslaget. Det vet vi emellertid ingenting om.

Under alla förhållanden kvarstår att frågan inte är ur världen eftersom trafikfrågorna i synnerhet inom storstockholmsområdet är så besvärliga att man inte bara kan låta frågan om vägarna behandlas separat, utanför det arbete som bedrivs inom det kommunala samarbetsorgan som vi har när det gäller spårvägstrafiken.

Jag kan alltså inte finna att allmänna beredningsutskottets avstyrkande av motionen är godtagbart då det här endast gäller en begäran om utredning.

Jag yrkar därför bifall till motionen.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Utskottet har varit kortfattat när det gäller detta motionspar. Anledningen har närmast varit att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tämligen övertygande kunnat komma fram till en slutsats som innebär ett avslag på motionsyrkandet. Dessutom har kommunförbundet i sitt remissvar anfört: »Inom

de tre storstadsområdena har de för dessa områden bildade interkommunala organen redan nu möjlighet att ta upp vägfrågorna till överläggning med de statliga vägmyndigheterna. I ytterligare några regioner, där tätortsutvecklingen är särskilt accentuerad, väntas ett interkommunalt samarbete över blockgränserna komma till stånd, varvid bl. a. vägplaneringen framhållits som ett gemensamt intresseområde.»

Kommunförbundet har för sin del avstyrkt motionerna. Men utskottet har vidare, såsom herr Åkerlund påpekat, funnit att det ligger på riksdagens bord en proposition där man för fram frågor som kan rymmas inom detta motionsyrkande. Utskottet har därför sagt att man bör avvakta riksdagens prövning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, och därest de synpunkter som motionärerna framfört inte vinner beaktande, finns det tillfälle att återkomma. Utskottet har också i sitt avslagsyrkande varit fullständigt enhälligt. Jag föreställer mig alltså att herr Åkerlunds påpekande att utskottet på något sätt litet lätt flutit över denna fråga inte är särskilt sakligt underbyggt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Sörlin säger att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avstyrkt bifall till dessa motioner. Om herr Sörlin läser på sid. 2 i utskottets utlåtande, finner han att där står det så här: »Pågående utvecklingsarbete och planering för det föreslagna vägverket tar som nämnts i första hand sikte på förbättring i tekniskt och ekonomiskt avseende.»

Det var vad jag sade i mitt anförande alldeles nyss. Men så fortsätter väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: »De av motionärerna föreslagna regionala samarbetsorganen för planering av vägfrågor faller emellertid utanför ramen för detta arbete.»

Interpellation ang. den statistiska redovisningen beträffande den s. k. restposten i betalningsbalansen

Det kan väl inte tolkas som något annat än som jag sade att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del inte tagit ställning i denna fråga. Det har däremot stadsförbundet gjort, och det är bara att läsa vad som står på sid. 3 där det heter att stadsförbundet tillstyrker förslaget om en utredning och att den bör ske i samarbete mellan kommunala och statliga myndigheter. Man kan utgå ifrån att stadsförbundet har litet större möjligheter att bedöma problematiken i dessa frågor än vad fallet är med kommunförbundet, vilket naturligtvis på intet sätt betyder att inte kommunförbundets uppfattning i denna fråga är värd allt beaktande.

Som jag sade har jag den uppfattningen att motionen har remitterats till fel utskott. Den skulle ha gått till statsutskottets fjärde avdelning. Herr Sörlin har sagt att jag kan återkomma, och det är jag medveten om. Det är sannolikt att jag kommer att göra det av det skälet att trafikfrågorna inom storstadsområdet här i Stockholms län är av den arten att det behövs krafttag.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Åkerlund kunde fortsatt att citera på sid. 2, ty där står det på detta sätt: »Styrelsen finner det med hänsyn till det anförda icke erforderligt att införa sådana särskilda regionala samarbetsorgan som motionärerna föreslagit.»

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN
yttrade:

Enligt den preliminära planen skall fredagen den 2 december anordnas an-

tingen ett arbetsplenium med början kl. 11.00 eller ett bordläggningsplenium kl. 14.00. Såvitt nu kan bedömas på grundval av uppgifter om bordläggning av betänkanden från utskotten, blir det icke erforderligt att anordna arbetsplenium nämnda dag. Fredagens sammanträde kommer därför att taga sin början kl. 14.00.

Interpellation ang. den statistiska redovisningen beträffande den s. k. restposten i betalningsbalansen

Herr LUNDBERG (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den s. k. restposten i betalningsbalansen utgör skillnaden mellan de rapporterade varu- och tjänstetransaktionerna och de rapporterade kapitaltransaktionerna å ena sidan och förändringen i bankernas utlandsställning å den andra. Denna restpost har de senaste åren redovisats med kraftigt stigande siffror. Den liberalare utrikeshandeln och det ökade utbytet av tjänster torde ha ökat otillförlitligheten i det statistiska materialet och således bidragit till denna stegring.

Enligt kommentarer i konjunkturinstitutets rapporter och riksbankens årsbok ingår i denna restpost olika delposter bl. a. uppkomna genom statistikmaterialets ofullständighet. Importstatistikens siffror torde vara för höga på grund av att högre importvärden uppgivits än vad som svarar mot verkställda nettolikvider till utlandet. Exportsiffrorna torde vara för låga, därför att statistiken är ofullständig. Den stora negativa siffran i tjänstebalansen bedömes vara för hög, därför att de av oss utförda prestationerna redovisas mindre fullständigt än de av utlandet i vår favör utförda prestationerna. Sammanlagt torde dessa summor uppgå till minst 600 miljoner kronor, med vilket lägsta belopp alltså bytesbalan-

sens nu redovisade negativa siffra hade minskats, därest statistikmaterialet varit fullständigare.

I samband med utrikeshandeln har kortfristiga krediter tagits och lämnats i okänd, men förmodligen stor utsträckning, och en saldopost av dessa transaktioner ingår i restposten. Denna del av restposten återkommer rullande år efter år, vissa krediter avvecklas, andra tillkommer, och saldot varierar efter påverkan av kreditmarknadsläget här och i utlandet. Osäkerheten om storleken av detta saldo och felbedömningar beträffande årsvariationerna har varit de extra osäkerhetsfaktorer, som sannolikt orsakat upprepade felaktiga och alltför pessimistiska prognoser de senaste åren beträffande valuta-reservens utveckling.

Det måste vara av stort värde att få en säkrare kunskap om restpostens sammansättning, då exempelvis den i nuvarande uppställning redovisade siffran för bytesbalansen (för år 1965 ./ 1 540 miljoner kronor) så gott som alltid användes i den ekonomiska debatten utan reservationer, trots att siffran är uppenbart felaktig.

Med anledning av det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande interpellation: Anser statsrådet möjligheter föreligga att nå en förbättrad statistisk redovisning, så att våra kunskaper om restpostens sammansättning väsentligen ökar, vilket i sin tur kommer att möjliggöra ett säkrare fastställande av bytesbalansen och även kommer att ge ett bättre underlag för bedömningen av valuta-reservens utveckling på kort sikt.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. den svenska sockerproduktionen

Ordet lämnades härefter på begäran till herr LARSSON, THORSTEN, (cp) som yttrade:

Herr talman! Konsekvenserna av en begränsning eller avveckling av den svenska sockerindustrin, har av 1966 års sockerutredning belysts ganska klarläggande. Ytterligare värdefulla synpunkter på vår sockerodling och tillverkning har framförts under remisstiden. I många remissyttranden från myndigheter, fackföreningar och organisationer uttalar man sig för ett bibehållande av en odling av ungefär nuvarande omfattning. Det nuvarande råsockerpriset på världsmarknaden är i ett veritabelt bottenläge, vilket utan tvivel kan te sig frestande för det svenska folkhushållet att utnyttja. Starka skäl kan trots detta dock anföras för en fortsatt inhemsk sockerproduktion. Detta har också kommit till uttryck i många av ovannämnda remissutlåtanden.

Den betydelse som sockerodlingen har för att skapa jämn sysselsättning liksom möjligheterna till utkomst för den tillfälliga arbetskraften har framhållits av såväl arbetsgivare- som arbetstagarorganisationer. Även sockerfabriksarbetarnas sysselsättningsfrågor och omställningsproblem vid ett slopande av den inhemska sockertillverkningen måste också beaktas, inte minst i en tid då nedläggningsshotet uppenbarligen hopar sig över företag med skiftande produktionsinriktning. I sammanhanget bör också beaktas att vår betalningsbalans visar en för importökning föga gynnsam bild.

Ur jordbrukets synpunkt betyder sockerbetsodlingen mycket för såväl det enskilda företaget som för näringen i dess helhet. Utredningen omtalar också att av den totala sockerbetsarealen återfinns omkring hälften på gårdar med mindre än 30 ha. Tre fjärdedelar av de sockerbetsodlande gårdarna tillhör denna grupp. Inom region I och II

Interpellation ang. den svenska sockerproduktionen

ligger dock dessa senare siffror något förskjutna mot större arealenheter.

Under hela efterkrigstiden har jordbruket undergått en stark omvandlings- och rationaliseringsprocess. Därvid har det inte minst inom sockerbetsdistrikten skett en intensifiering av växt- och näringsproduktionen. Växtodlingsplanen har från de olika gårdarnas produktionsbetingelser lagts upp för den mest intensiva produktion som kan åstadkommas vid ett jordbruk. Resultaten från dessa jordbruk ligger som bekant i toppen även vid inomeuropeiska eller internationella jämförelser. Inom denna intensiva produktionsbild spelar betodlingen växtföljdmässigt en betydande roll, vilket även utredningen belyst. I praktiken spelar den säkerligen en ännu mer betydande roll än vad utredarens knappa material kunnat utvisa siffermässigt. I 1960 års jordbruksutredning liksom i senaste årens jordbruksdebatt har även starkt betonats angelägenheten av att vi har ett effektivt jordbruk och en konkurrensduglig produktion. En biologiskt växtföljdsriktig odling är därvid en nödvändighet.

Den odlingstekniska rationaliseringen har varit ganska god över hela vårt land. I detta hänseende har sockerbetsodlingen varit bland de växtslag som kommit sist i utvecklingen beroende på de speciella odlingstekniska svårigheter som varit förhärskande hos detta växtslag. Under hänvisning till utredningens belysning av den rationaliseringsdrive som de allra senaste åren börjat att ge positiva resultat även på detta område anser jag, att det måste vara av mycket stor betydelse att allt göres för att denna rationalisering och produktionsförbättring kan fortsätta utan störande avbrott. Investeringarna för detta ändamål fortsätter från både sockerbolagets och odlarnas sida.

Odlarsidan har exempelvis 2 040 betupptagningsmaskiner i gång. Värdet av dessa kan uppskattas till 35 å 40 milj. kr. Därtill kommer specialsåma-

skiner till ett antal av 1 700 värda ca 8 milj. kr. Utvecklingen går snabbt på den tekniska sidan, och nya förbättrade modeller har anmälts på marknaden. Inte minst gäller detta specialsåmaskinerna. Kommer betodling till stånd har odlarna utlovats det monogerma enkornsfröet till minst halva arealen. Att så ut detta med annat än specialsåmaskin är meningslöst.

Många odlare befinner sig därför i den situationen att de redan nu i höst bör byta ut sina gamla maskiner och anskaffa nya och förbättrade eller anorledes göra investering för en rationell odling. Det skulle därför vara av väsentlig betydelse för odlarna om de redan i höst kunde få veta något om statsmakternas planer för den framtida inhemska sockerframställningen. Jag är medveten om att frågan så småningom kommer att föreläggas riksdagen. För de berörda är det emellertid av ett utomordentligt intresse att få veta något om hur man från regeringshåll ser på frågan om sockerodlingens framtid. Ett uteblivet besked kan leda till att rationaliseringstakten sjunker.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för aktuella planer angående den inhemska svenska sockerproduktionen?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades en av fröken *Stenberg* avlämnad, av henne *m. fl.* under tecknad motion, nr 798, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 152, om vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.35.

In fidem
Solveig Gemert

Torsdagen den 24 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 331, till Konungen i anledning av motioner angående kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 798.

Anmälades och bordlades en av herr *Carlsson, Eric*, under sammanträdet avlämnad motion, nr 799, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 152, om

vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Svenungsson (h)* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Vill Statsrådet vidtaga åtgärder för att förhindra, att icke objektiva informationer lämnas i TV?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.02.

In fidem

Solveig Gemert

Fredagen den 25 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 328, i anledning av väckt motion angående avrundning av priset på läkemedel;

nr 329, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande arbetstillstånd för utlänning; och

nr 330, i anledning av väckta motioner om allmän arbetslöshetsförsäkring.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 799.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition, nr 162, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om yttrande över vissa rekommendationer och resolutioner som Europarådets rådgivande församling antagit vid sitt sjuttonde ordinarie möte; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ändringar i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandels-sammanslutningen, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av riksdagens år 1965 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen hänvisats till statsutskottet;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av väckt motion om ersättning för skada genom tandbehandling;

nr 146, i anledning av väckta motioner angående järnvägspolitiken m. m.;

nr 147, i anledning av väckta motioner om utredning angående folkrörelsernas arkiv;

nr 148, i anledning av väckta motioner om kontinuerlig mikrofilmning av svensk dagspress;

nr 149, i anledning av väckt motion angående inspektion och inventering av statliga myndigheters bibliotek; samt

nr 150, i anledning av väckt motion angående inrättande av interna abonnentväxlar vid statens anläggningar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets fjortonde session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i anslutning härtill väckta motioner;

nr 51, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor i enskild tjänst m. m.;

nr 53, i anledning av riksdagens år 1965 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m., såvitt berättelsen

hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckt motion;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckt motion;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Filippinerna för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.;

nr 58, angående beskattningen av kostnadsersättning till riksdagsledamot; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet mellan Sverige och Spanien för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av motioner angående förbudet mot pantsättning av aktier i vissa bolag; samt

nr 49, i anledning av motioner angående ändrade grunder för bankernas kreditbedömning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om ökad rättssäkerhet för barn i vårdnads mål;

nr 41, i anledning av väckta motioner om effektivisering av rättsvården; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts

skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet;

nr 58, i anledning av § 37 i riksdagens år 1965 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket;

nr 73, i anledning av väckta motioner om sabbatsår;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 5 §§ lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.; samt

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 13 § 1 mom. sjöarbetstidslagen den 30 juni 1959 (nr 404);

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av viss paragraf i riksdagens revisorers berättelse över den år 1965 av dem verkställda granskningen av statsverket; samt

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner angående kvalitetsbestämmelserna vid inlösen av brödsäd;

Meddelande ang. enkel fråga

nr 17, i anledning av väckt motion om utredning angående anläggningar för konsttorkning av vallfoder;

nr 20, i anledning av väckta motioner om en ny jaktorganisation;

nr 21, i anledning av väckta motioner angående Sveriges självförsörjning med livsmedel;

nr 22, i anledning av väckta motioner angående veterinärstyrelsens handläggning av frågor om ersättning enligt epizootilagen; samt

nr 25, i anledning av riksdagens år 1965 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till jordbruksutskottet; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckta motioner om vården av och lämpliga sysselsättningar för handikappade; samt

nr 58, i anledning av väckta motioner om trafikproblemen i större tätorter.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Werner* (k) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Vill Statsrådet upplysa om enligt vilka instruktioner representanter för svenska arbetsmarknads- och andra berörda myndigheter i utlandet rekryterar arbetskraft till Sverige?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.11.

In fidem
Solveig Gemert